

Der stadt Leyden Dienst-bouc

Jan van Hout

bron

Jan van Hout, *Der stadt Leyden Dienst-bouc*. Raedthuys, Leiden 1602

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/hout001ders01_01/colofon.php

© 2014 dbnl

The logo for the Dutch Bibliography (dbnl) consists of the lowercase letters 'dbnl' in a blue, sans-serif font. The letter 'd' is stylized with a small hook at the top.

Opte Duyfkens de blijde tijdinge brengende vant Leydtsche ontset.

TERwyl den zwarten Peen, het Palladijsche LEYDEN
 Beleyde' omringende de wallen, muyren, vest,
 En dat om zwaerder peen, haer borgeren meest schreyden.
 Peen, die hem God toe zondt, als honger noot en pest,
 Rontsom men schanssen ziet, naer Noort, Oost, Zuyt, en West:
 Begraven isse' alom, den vyant waecte' om winnen yet,
 Zo dat zijn trotsen mont, dorst roemen op het lest
 Om hier te raecken in, zelfs Iupin const beginnen niet:
 Dione' heeft dit gehoord, daer zy in thooch van haer tinnen ziet:
 Mijn hart gunt LEYDEN goet (sprac zy) tza Duyfkens geyl,
 V vlugge vogelkens ontspreyt, en recht daer binnen vliet,
 Deursnijt de lichte locht, en draecht hem van haer heyl
 Veel blijder tijdingen, u wech is niet onveyl,
 Mer onbezet. Mars ziet, is van des Moors goetgonderen:
 Ic van den Batavier, Neptuyn die de bezeyl-
 -de zee gebiet, ooc den Iupin, God van de donderen
 Dees vougen hem by my, wel ist dan te verwonderen
 Dat LEYDEN wert onzet ? elc brengt tzijne' om verblijden,, by:
 Iupin zijn stormend weer, Neptuyn vervult de bonderen
 Mit zee, mijn Duyfkens ic, dus LEYDEN wert dees tijden,, vry:
 Vliet wech Spec, zucht en zecht, dat jegens God quaet strijden,, zy.

Den Eerntfesten, VVijzen, ende zeer bescheydenen Heeren, de Heeren Schout, Burgermeesteren, Schepenen, Vroetschappen ende Veertighen dezer stadt Leyden.

Mijn Heeren, voor-genomen hebbende aen te vangen de vernieuwvinge van de Borgerlicke Keuren dezer stadt Leyden. die voorvvaer in een groot verloop gecomen zijn, ende daer naer ooc uvver E. de Privilegien ten dienste, ende tot vorderinge van tgemeene beste gemeen te maken, volgende tbesluyt daer toe niet voor eenige, maer voor meenige jaren genomen, doch tot noch toe, mits andere voorgevallen verhinderingen, onvoltrocken gebleven, heeft my goet gedacht, als tot een voorbereydinge, yet by geschrifte te stellen, aengaende tvvezen ende de gelegentheyde dezer Stede, de vermeerderingen van dien: vorder ooc aengaende tbeleyt ende de regeeringe: Hoe, ende by vvien tzelve van outs is gevveest: vvat Keuren, vvat Privilegien daer toe zijn gemaect ende verleent: vvat veranderingen daer inne by verloop des tijts zijn gecommen, ende voor-gevallen: zonderlinge de gene van onze tijt: Tvvelc doende, is mijn meeninge daer inne ordentlicken, ende van name te name te stellen, ende te verclaren alle uvven E. Voorzaten in gelijcke regeeringe, zo van Vroetschappen, als Veertigen gevveest zijnde; alhier ende voort' eerste zo cort als de gelegentheyde van zaken zal vereysschen: maer verhope naerderhant, zo verre de almogende God my (tot tzestich jaren in frisser gezontheyt gespaert hebbende,) tleven noch eenige jaren verlangen. ende in dezen jammerdale laten vvil, mit ende benefpens tgemeen maken vande vordere Privilegien, in tbyzonder, ende van jaer tot jaer te verclaren, niet alleen vvie in bedieningen zijn gevveest, mer vvat telcken jare gedenckens-vvaerdich voorgevallen is, zo ten opzichte vande vermeerderingen van het rechts-gebiet, timmeragie ende gebou van gemeene vvercken, van tvvassen ende toenemen vande Neeringe: vande innelantsche, ooc

uytlantsche oorlogen: vande beroerten onder den burgheren ende innevvoonderen: van rijzinge ende dalinge vande munte: ende in themeen van alle tgunt, mijns oordeels, den nacomelingen dienstich zal zijn te vveten, alles genomen ende getrocken, niet uyt eenige verzierde cluchten, mer uyt dezer Stede Privilegien, Reeckeningen, Registers, ende gelijcke chartren, stucken, ende papieren, van onvvederspreeckelicken geloove zijnde: ende tot dien eynde, dat tgene mit groote moeyten by geschrift gestelt, ende tot onderrichtinge vande nacomelingen nagelaten is, by mijne Voorzaten gevveest zijnde inden dienst van dezer Stede Clercamp of Secretarychap, als Meester Jacob de Milde gediend hebbende van den jare 1553. tot 1564. toe, dat hy overleet, voor hem by Jacob Deyman gediend hebbende van den jare 1531. tot zijnen sterf-dach toe, die voor-gevallen is inden 1553. jare. Daer te voren by Henric Florisz. die in dienst quam omtrent den jare 1509. ende bleef tot 1531. dat hy overleet: noch hooger by den ouden Jan-Philipsz. vviens dienst begonst omtrent den jare 1443. ende zijn leven geduyrde, als tot den jare 1509. ende vorder by de gene die noch ouder in dienst van tvoorschreven Clerc-ampt gevveest zijn, ende de penne gevoert hebben: hoe vvel niet in zodaniger ordre ende geregeltheyt, als vvel vermochte, gezamentlicken op dat de kennisse ende vvetenschap die ic daer van, geduyrende den tijt dat ic in dienst dezer Stede gevveest zy, te vveten van den jare 1562. aen, tot 1564. toe als Clerc van de genoemde Meester Jacob de Milde, ende van doen voorts tot noch toe geduyrichlic als Secretarijs, behalven van in Februario des jaers 1569. tot in Augusto des jaers 1573. binnen vvelcken tijde tSecretaryschap voor Foy van Brouhoven, uvver E. mede-broeder bedient is gevveest, ten opsicht ic, geduyrende de tyrannie des Hertogen van Alba, van mijnen voorschreven dienst afgestelt, ende verlaten zy gevveest, door tchrijven vande Grave van Bossu, inder tijt Stadthouder van Hollandt, rechts of ic my mit de voorgaende beroerten van den jare zessentzestich grootelix bemoeyt, ende de Religie aengaende (ic gebruycke de eygen vvoorden van den zeyntbrief die in Februario 1569. den Burgermeesteren ende Regierders alhier toe geschict vvas) zeer suspect zoude zijn gevveest, mit geen cleyne moeyte

ende arbeyt becomen hebbe, niet versmoort blijven, ende geheel in vergetenheyt gestelt en zoude vverden. Ic verhope dat, gelijs eens yegelix huys-zaecken hem meest ter harten gaen, ende bevvegen, uvver E. mit geen minder lust alhier en zullen zien vvie van uvve Vaderen, Voor-ouderen, Vrunden, ende bevvanten, binnen een, of tvvee hondert jaren, daer van tgeheugen noch versch ende onverstorven is, alhier in onze vaderlicke stadt gelijcke regieringe, als daer toe uvver E. jegenvoordelicken vvettelic, ende onder eedt beroepen zijt, loffelicken bedient hebben, als te vveten vvie voor duyzent, ende meer jaren, in regieringe van andere Landen ende Steden, verre van ons gelegen, zijn gevveest. Het aenzien ende overdencken dat onze Voor-vaderen hun in handel ende vvandel, zo vvcl, zo vroom, zo eerlic hebben gedragen, dat zy ten opsicht van dien, uyt tmidden der gemeente op getrocken, ende vvaerdich gekent vvaren haer vaderlicke Stadt, ende tgemeene lant, te helpen regieren, is ontvvijfelicken inden kinderen ende naercomelingen geen cleyne voortstouvvende prickel, omme ooc tot deucht, eer, ende vromicheyt te trachten, ende zulx doende, mit alle middelen te toogen ende poogen, van hun geslacht niet te schande te vvillen vvezen, maer haer Voor-vaderen eerlicke voetstappen naer-sporende, mit behoorlicke middelen ooc opten eeren-stoel te geraecken, by hun voorgaende mit lof, prijs, ende eere bezeten: Tvvelc doende, ic indachtich vverde tgunt my, vvezende in uvver E. dienst, in den jare 1565. gejegent is van Joncheer Jacob vander Does, die ic in der eeren alhier verhale, ende indertijt uvver E. mede-broeder in verscheyden qualiteyten is gevveest: als zijnde tot tvvee verscheyden tijden tot Veertich, ende van gelijcken in de Gerechte gecoren, ooc in tlaetste besluyt tot mede Gouverneur dezer Stede gestelt. De gemelte vander Does hebbende inden jare 1565. op tlichaem dezer Stede renten gecocht ten lijve van alle zijne kinderen, doen ter tijt negen in getale: als ic de Rente-brieven naer gevvoonte, ende opt schampeljoen of formulier, doen in tgebruyc zijnde, op geschreuen hadde, is by my gecomen, ende die gezien hebbende, begeerde ic zoudese herschrijven, ende daer by vougen, de Renten vercoft te zijn aen hem vander Does, Hooch-Heemraet vanden lande van Rijnlant: Ende mit eenen voorcomende mijn inbeeldinge, die ic t'onrecht mocht nemen, als of zulx uyt

grootdunckenthey, of hoovaerdich gemoet gecomen hadde, vouchde daer by even deze, of gelijcke vvoorden. Ic en tvvijfele niet ghy en kent my vvel voor zo eenen die mit geen staetsucht besmet en zy, ende dat mijn begeeren uyt zodanigen vvortel geensins voort-spruyt, mer zy tot zulx geport door dien ic een huys vol kinderen hebbende, hun daer mede ooc na mijn doot, vvil aen-prickelen, dat zy dees brieven ziende ende lezende, en daer uyt vindende dat ic tot bedieninge van treffelicke ende aenzienlicke ampten beroepen bin gevveest, zy ooc in tgemoot geperst mogen vverden om de deuchde ende vromicheyt naer trachtende, hun zulx te quijten, van ooc ten dienste van Landen ende Steden te vverden beroepen, ende gebruyct. Tvas mijns oordeels, van een oprecht Eedelman een oprechte eedele bevveginge, ende betuyge dat van de Heere vander Does (des ic my ooc gedrage tot alle de gene die zo vvel als ic, kennisse mit hem gehad hebben, mit een verzekeringe dat zy hier in alle mit my eenstemmich zullen zijn) dat hy van staet-sucht zo los vvas, ende vry stont, als yemant zoude connen doen. Tzal mijnen E. Heeren believe den arbeyt ende moeyte in dezen gedaen, voor teerste ten besten te nemen, ende mitter tijt andere, ende meer vruchten van my te vervvachten, mit hulpe van de Alder-hoochste, de vvelcke u E. langduyrich in voorspoedige Regieringe believe te bevwaren, tot grootmakinge van zijnen heyligen naem. In Leyden dezen veertiensten Decembris, des jaers zestien-hondert ende tvvee.

By my

uwen E. Dienstschuldige

[Indient een goede oude Loffelicke ende Christelicke ghewoonte is]

Indient een goede oude Loffelicke ende Christelicke ghewoonte is, in tbegin van allen zaecken, des Heeren naem ghedachtich te zijn, op dat onze doen ende handelinghen alleenlicken strecken ende gedynen moghen ter eeren Gods, ende tot grootmaeckinge van zijnen heylighen naem, ghelijck zulx niet alleenlick van God gheboden, maer oock van onze Voor-vaderen van oudts is ghedaen, als ten deele te bewijzen is uyt den Euangelien-bouck van het leven Christi, twelck voor omtrent zeven hondert jaren, in out Franschen, dat is Tiotschen ofte Duytschen Rijme door den Eerwaerdigen Vader Otsridum, Monic tot sint Gallen in Zwitserlant, is beschreven, die zijnen aenvanc neemt met twoort *Wola*, twelc hy ooc in ghelijcken verstande tot verscheyden plaetsen aldaer verhaelt *ende* ghebruyct: ende by onzen naer hem gecomen Voor-ouderen wat naerder ende claerder is uyt ghesproken, met twoort *God wouts*, daer mede zy alle haer wercken der Voor-ouderen goede voetstappen dare inne sporende, ende naertredende, mijn begin hier ooc neme mit eenen Lofsang tot de Alderhoogste, ghemaect, opte wonderbaerlicke ende wijt-vermaerde verlossinge dezer stadt Leyden, onder tgebiet van den Doorluchtighen ende Hooch-geboren Forst *ende* Heere Wilhem by der genaden Gods Prince van Oraengen, Grave van Nassau, ende door den Edelen, Eerntfesten, ende Gestrengen Loys van Boysot Chrijchs-overste, opten derden Octobris des jaers vijftien-hondert vierentzeventich, geluckelicken geschiet ende gedaen: daer van ic de handelingen ende geschiedenissen, de welcke geduyrende beyden den belegeringhen, binnen, *ende* omtrent den belosten muyren, gedaen *ende* gepasseert zijn, meest al mit mijn kennisse, *ende* ten overstaen (als die alom ten opsichte mijns aenbevolen ampts, de penne gevoert hebbe) gaerne by geschrifte zoude stellen, indien ic vande lastige bezwaernissen mijns diensts, eenige verlichtinge ende aemverhalinge becomen mochte, ende dat my de almogende Heer den loop mijner jaren noch wat geliefde te verlangen? Ende of wel yemant (momiserende) zulx mit eenige, of wettige, of schijnbare redenen mocht berispen, zo hebbe ick doch liever (Gode, alst behoort, de eere gevende) zodanich berispen te verdragen, *ende* verzwelghen, dan naer te laten my in den Heere mijnen God te verheugen, ende mijn begin alhier te maken mitten volgenden Lofsang.

Opt ontset van Leyden Lofsang.

1.

*Gy, vviens gelijc niet vvezen zal,
Niet is, niet vvas: Ghy die het al
Van niet tot vvezen hebt geschapen:
Gy goede Harder van u schapen
LEYDEN UVVEN NAEM MIT RECHT
Tot den hogen Hemel drecht:
Tot den Sterren moet verheffen,
Jae veel hoger overtreffen,
Al u herelicke daden,
Al u heylzame genaden:*

2.

*Die van v handt haer zijn geschiet:
Als sy noch onder het gebiet
Des Prinche en Forsten van Oraengnyen
(De schric en ijsing van heel Spaengnyen)
Staende vvas: in vvelcker hart
Men de Burricht ziet van vart,
Wt de claver-rijcke velden,
Die Gods handt rontsomme haer stelden,
Hooch omringt van t'Oofsche steynen,
Werc der strijtbarer Romeynen.*

3.

*V hooge muyren doen gevvaer
Gevverden zijn dat hem quam naer
Tbehulp der Goddelicker machten,
Wanneer v borgeren versmachten
Deur den honger gants verneert
Moeloos, bloeloos uyt geteert:*

*Als den moet heel vvas verloren
 Door tgebrec van tspijsbaer coren:
 Als door tvvoeden vander pesten,
 Weerloos vwaren uvve vesten.*

4.

*Dier tijden als de tvveede mael
 Des Conincx van Escuriael
 Veel duyzent knechten v omringen,
 En mit veel starcten vast bedvvingen.*

*Als den Nembrot van Madril
 Nam tbroot uyt v mont, en hil
 Wi u drooge en dorre kaecken:
 Als gy niet dan laster-spraecken
 Hoorde van de Spaensche fielen,
 Die v zochten te vernielen.*

5.

*Wat manlic is, en zo bejaert
 Die op zijn dgie cost gorden tzvvaert,
 Men dreycht mit killen, hangen, branden:
 En naer tschoffieren en tot schanden
 Vrouwven, Maechden, Dochters teer
 Sterven aen tBisschaey's gevveer;
 Vallen in tspits der rapieren
 Van Valencen: zonder vieren
 Of medogentheyt te buygen
 Niet den kinderen die zuygen.*

6.

*Hoe menich, ach, onnosel vricht
 In smoeders vvambe, die tclaer licht
 Noch niet gezien had, vvaer genomen
 (Tgedencken, las, maect ijslic schromen)
 Wreedich uyt den buyc gesneen,
 En verplet, of doot getreen,*

*Aen de vvant den cop geslagen
 Voor tbeginsel van haer dagen.
 Deze dreyging most gy hooren
 Van tonnosel bloet versmooren,*

7.

*Mer ziet, o vvonderbaerlic dinc,
 Ons God gaf mer een oogen-winc,
 Zijn vvraec-hand vvas nau opgeheven
 Daer al te saem aen tshudden beven
 Thart, bestolp een groote vaer
 Even als de vrouvven zvaer
 Die den arbeyt voelen naeren,
 En den vveedom naect van baeren,
 Sulc verschricken hemluy allen
 En verbaestheyte heeft bevallen.*

8.

*Zy gaven hun strac opte vlucht,
 Gelyc bloo honden die tgerucht
 Des lichten jagers heesschen hooren
 Van verre is tuytende in haer ooren.
 Als het hitsich honts geblaf
 Thert van thart vveemoech en laf
 Makende is, en dvingt langs d'open
 Velden, snellic vvech te loopen:
 Vuyrich ellic hem zo stelden
 Deur te vvaen de vochte velden.*

9.

*Zy van malcander zijn verschoyt,
 Zy van den ander zijn verstroyt
 Recht als de slingerende schepen
 Wanneer tgehuyt van cabels, repen
 Door tstuyrsch Noordelic geblas
 Schielic aenbevochten vvas,*

*En om tnacht-licht aen te treffen,
Doet de vlnct des zees verheffen:
Als van dAmphitrijt de baren
Nu den hoogen Hemel naren.*

10.

*En zouden vvy dees daden groot,
Die Leyden zijnde in zulcken noot,
Ontfing, van tGoddelic vermogen?
Die vvy mit dic betraenden oogen
Zagen, zittende in de doot,
Die ons al hing over thoot,
Onze kinders en gezellen
Niet mit blijfchap groot vertellen?
Zouden vvyjt ons enckels neven
Niet mit vreuchd' te kennen geven?*

11.

*Gevvislic neen, o neen gevvis
De zaec niet om te zvvijgen is,
Mer moet geroemt zijn tgunst die dagen
In deze Stadt onze oogen zagen
Door den honger tlijf zo laf
Werden vvas, den moet gans af,
Zo ontmant, dat opter vvachten
Niemant lust en hadd' te achten.
Mocht de moet hem zo bedelven,
Dat elc minst docht op hem zelven?*

12.

*Alleen de Goddelicke macht,
De vvaec by daech, de vvaec by nacht
Bevolen vvas, en heeft gehouven:
Op hem alleen stont al tbetrouven:
V alleen vvas schorm en schilt
Leyden zijne goetheyt milt*

*Schaer-vvacht, schilt-vvacht, harnas, vvapen,
 Vesting, burrich, bedde om slapen,
 Beuckelaer om af te vveeren
 Ende al tgeen dat conste deeren.*

13.

*O hulp des noots, o handt heylsaem
 Als vvy versticten in onze aem,
 Ende in de tvvijfelicke nooden,
 Tot v alleen om bystant vloden:
   Baden dat u rechter handt
   Wou behouden onzen standt
 Als vvy al mit knyen gebogen
 V ons bangicheyt vertogen,
 Zachmen u barmhertich neygen,
 Voelden vvy vast opvvaerts steygen:*

14.

*Naer uvven hemel hooch tgebet,
 Tgebet, ons inde mont gezet
 Van v o stuyrman onzer tongen,
 Ons hert hebt gy bevveecht, bedvongen
   Om u die ons vvou by staen
   In die noot te roupen aen,
 Ja hebt die tot v getogen:
 Als de naelde die gezogen
 Wert, door heymelicke treecken,
 Wezende aen d'Aymant gestreecken.*

15.

*Barmhertich Vader tvvas u vvil
 Dat u oor ons gebet bevil,
 Geensins om dat vvy in die dagen
 Vernedert vvaren en verslagen:
   Mer tscheen in u oogen schoon
 Door tverdienen van u zoon*

*Die aen thout des cruys geslagen,
 Voor ons heeft den vlouc gedragen:
 Als ons hiel de hel veslonnen
 Heyl voor ons heel heeft gevonnen.*

16.

*Een onverganckelicken rom
 Van dijns naems heerlicheyt daerom
 Alomme in al des vverelts plecken
 In tvijt en breet hem gaet uytstrecken,
 Daer de zon int Oosten licht,
 En ons toocht zijn lief gezicht,
 Daer zijn glinsterende stralen
 Zijnde opt hoogste vveder dalen:
 Daer hy vint de Wester oorden,
 Ooc in tsteeds behijselt Noorden.*

17.

*Wanneer Gods handt hier in dit dal
 Den Trotsen lasteraer tot val
 (Valdees, dees val van sHeeren handen
 V overquam tot uvver schanden)
 Had geslagen, in die uyr
 Sprong van vreuchden op u muyr,
 Als een callif inder vveyden,
 En verblijde' haer mit v Leyden:
 Heft haer op, begint te danssen,
 Jaecht den vyant uyt zijn schanssen.*

18.

*Wel aen gy volcken, comt en vveest
 Mit ons verheucht in deze feest,
 Ons straten, marcten ziet ten besten,
 Betreet ons chingelen en vesten,
 Schout de hooge Kercken aen,
 Daer dit vvonder is gedaen*

*Door de Heere der heerscharen,
Die den zvvacken can bevaren,
En verlossing gaet betoonen,
Wilt hem dies mit danc beloonen.*

19.

*Alzulcke goetheyt voor gemelt,
Aen uvven kinderen vertelt,
Op dat elc tdrie-eenich vreezen
Mach leeren kennen, minnen, vreezen:
Dat by elc een mach zijn gedient
God die tgoet alleen verliet,
God de Heer van sHemels hoven,
Leert hem vastelic geloven,
Dat alleen van zijner machten,
Troost ter noot staet te vervvachten.*

FINIS.

Der stadt Leyden Dienst-bouc, innehoudende verclaringhe van tvvezen ende ghelegentheyte vande zelve Stadt, ghelijck die van outs ghevveest, ende verdeelt is: vande vermeerderingen ende vergrootingen van dien: Mitsgaders van de gestiften tot geestelicken ofte godsvruchtigen zaecken, aldaer, met namentlicke verclaringe van de gene die van outs her, in regeeringhe zijn gheweest.

GElijckerwijs het stuyr, of tborgherlicke beleyt aller Steden, zo groot als cleyn, van allen ouden tijden aen is gheweest, by een zeecker ghetal van personen, uyt tmidden vande gemeente daer toe vercoren, ofte gestelt, vande nutste ende vermoghentste, de welcke ten opsichte van haer bejaertheyt, de beste ervaringen van zaecken vercregen hebbende, tot de regeeringe bequaemst waren ghevonden: Ende men tot een teycken van dien bevint, dat in Argo, een stadt van Peloponnesen, des lantschaps Achayen, zijnde een gedeelte van Europen, tgetal bestont van tachtigen: Dat in de wijt-vermaerde stadt van Athenen, eertijts thooff van geheel Griecken-lant, aler tgezelschap der Areopagijten was in ghestelt, de menichte was vijf hondert: Dat te Betinien, een stadt in cleyn Asien, tghetal was drie hondert, die al hun dertichste jaren mosten beleeft hebben: Dat in Elide, een stadt van Arcadien, daer de Griecken haer vijf jarighe Olympische feesten plachten te houden, ende ouffenen, tgetal was tzestich: Dat in Epidauru, mede een stadt van Achayen, alwaer Esculapius (die voor de grootste ende gheleertste Medicijn-meester is vermaert) gheboren was, de nombre geweest is hondert tachtich: Dat in Galaten, een stadt in cleyn Asien, aen de Pontijcsche zee, alomme bekent zijnde, door dien d'Apostel Paulus aen de Kercke vande Gemeente Christi aldaer vergadert, onder andere ooc een van zijn zeynt-brieven toe geeeygent, ende ghezonden heeft, de menichte der regeerende hoofden was drie hondert: Dat in Gnido, een stadt in Licien gedeelt van Asien, wijt vermaert zijnde, niet zo zeer door den tempel aldaer ter eeren, ende in den naem van Venus ghebout, als om haer beelt, door des constigens beeltsnijders Prariteles hant ggehouden, tghetal bestont van tsestigen: Dat te Lacedemonien, hoofdstadt van een gedeelte van Peloponnesen, den Raedt bestont van achtentwintich oude mannen, waer toe gheen onder tzestich-jarige en mocht werden vercoren, noch

beroeven: Dat de stadt vande Mantineen in Arcadien, die oock Antigonien genoemd is gheweest, gheregeert werde door tachtich hoofden: Dat die van Massilien, een stadt in Vranckrijk, ghedeelte van European, ghelegen aen de Middellantsche zee, ende by ons genoemd wert Marsilien in Provencen, tghetal der Regeerende hoofden, zes hondert plach te zijn: Dat de stadt Romen (de welke ic, als gheweest zijnde thoof des Werelts, bilicken d'eerste plaetse hadde behoort te gheven, oock ghegeven zoude hebben, zo my mijn gewoonlicke ordre van in meest allen zaecken den loop van den *A B* te volghen, des niet verhindert en hadde) volgende de innestellinghe Romuli, eerst is gheregeert door hondert hoofden, onder den naem van *Vaderen*: welck ghetal, hoe wel tot twee hondert, drie hondert, eyntelick ooc tot duysent vermeerderd zijnde, door de Keyser Octavius Augustus vermindert, ende tot de voorighe waerdicheyt is ghebrocht: En tot betooch hoe verre tvoorschreven hoofft niet alleen huydens-daechs, maer al voor twee hondert ende tsestich jaren verlopen is gheweest, ziet hier tgunt de Poet Petrarcha daer van schrijft in zijn Italiaens Sonnet, beginnende: *Fontana di dolore*: ende by my aldus verduytscht.

*O brun van alle quaet, tavern verwoet van toren,
School daermen doling leert, Kerc kettets van gemoet,
Gy waert eens Romen, mer, nu Babylon verwoet:
Om wien men zo veel zuyr betraent gesuchts moet horen:
Smis van bedroch en list, wiens kerckeren versmoren
De vrome, en tadderer gespuys gy baert en voet,
Gy levendiger hel, twaer wonder; zou de goet-
heyt Christi over dy, in teynde' hem niet verstoren.
Reyn waer dy eerst geboren, in armoede op gequeect.
V hoorens gy nu heft, en op u stichters steect,
Waer op stelt gy u hoop, verlepte hoer, gewaecht?
Op d'overspeelders? of op rijcdom zeer vermeert
Door onrecht? Constantijn geensins en wederkeert,
Mer vlouct de boose werlt dat zijt in u verdraecht.*

Gelijck men zeyt datter noyt goet Monic alleen ging, wat zoudet schaden tvoorgaende Sonnet voor een Soos by te vougen een Epigramma ghenouch van gelijcken alloye by de Hooch-geleerde overtreffende Georgius Buchananus in Latijn ghemaect, ende by my aldus verduytscht.

*Het aertrijc dwongt gy Room, de Paep heeft u bedwongen:
Hy u mit grooter list, gy haer mit groot geweld:
Mer Luter stercker was, die mit zijn penne' en tongen
V cracht, o Paep van Room, ter neder heeft gevelt.
Gaet nu, Gy Griecxkens yel, ende' onsluy veel vertelt*

*Van uwen Herckles knods' en huylt, of zulcke dromen:
Mer kent dat grooter is de daet van dezen Heldt
Die mit zijn pen verwan, hem die const winnen Romem.*

Ende dat in de stadt van Vtica, ghelegen in Afrijcken, niet wijt van Cartago, naer wien zy d'eerste plaetse hadde, den Raedt bestont van drie hondert hoofden.

Van ghelijcken zo is de stadt of tstedeken van Leyden (indient my gheoorlooft is de cleynicheyt van dezen, by de grootheyt vande die te vergelijcken) van outs oock gheregeert geweest van een zeecker getal personen. Ick gebruycke niet zonder groote redene, het woort cleynicheyt, alzo teerste aenleg, of begin van de stadt Leyden, geheel cleyn, ende tusschen een enghe bepalinge beringt, ende ombevangen is geweest, als tusschen den nieuwen Rijn (te weten de gene die Zuytwaerts van den Borch leyt) ende de oude vest, twelck wy huylens-daechs noemen twater van tSteenschuyr ende Rapenborch, beginnende aen de brugge diemen naer de Hoghewoert gaet, ghenaeemt de wevers-brugge, alwaer van outs den Roden toorn plach te legghen, ende eyndende aen de bostel-brugge, ter plaetse van outs cost-verloren ghenaeemt. Een gront die in als onghewaerlicken groot mach zijn 17700. roeden lants, namelicken dertichstalve morgen.

By wien, of wanneer de beginselen van de stadt Leyden moghen zijn gheleyt, of waer den oorspronck van den naem hercoemt, en weet ick niet voor zeecker te stellen, als daer van niet talder minste onder de boucken, stucken, op papieren vande stadt gevonden hebbende: der welcker geloove ick in dezen alleen voor genomen hebbe te volghen, zonder yets voor zeecker te stellen, dan tgunt daer mede zal connen werden bewezen, ende staende ghehouden. Gheloove oock wel dat daer van alhier nimmermeer yet zeeckers ghevonden en zal connen werden. Want behalven dat de eenvoudighe simpelheyt van onzen voor-ouderen van ouden tijden aen zo groot gheweest is, van weynich dingen by geschrift ghestelt, ende meer getracht te hebben naer een vromen oprechten handel *ende* wandel, dan haer daden mit schoone verbloemde woorden, hunne afcomelingen naer te laten: Zo was die, mijns oordeels, zo groot, datmen alhier weynich luyden vont, die lezen of schrijven condon: Jae ghenouch niemant anders zult en werde gheleert, dan de ghene diemen, naer tghevoelen van die tijt, Gode toewijde, of opofferde, om Papen of Monicken te werden. Welcke eenvoudighe slechticheyt van niet te connen schrijven, of onderteycken, wel oorzaec ghegeven mach hebben dat Schepenen van outs zegelkens begonst hebben te ghebruycken, daer van de gewoonte tot deze onze tijden toe, onverandert, ende ghebleven is. Dat meer is, ick hebbe onder de stucken vande Stadt, eenen brief gevonden die by de

handt van Hertoghe Aelbert van Beyeren, hoogher memorien, gheteyckent was, niet anders ondergeteyckent zijnde dan mit een *A*, hebbende een linie in tronde om ghetrocken: twelck een twijfel ende achterdencken in my heeft veroorzaect, of hy oock zijnen naem ten volle heeft connen schrijven? Van ghelijcken hebbe ick oude luyden verscheydelick hooren vermanen, datmen van oudts gheen brieven van eyghendomme van eenige vercochte, of vervreemde gronden en plach te maecken, maer dat men den school-kinderen vande plaetse, opter ste plach te brenghen, ende voor de zelve te verhalen, dat zodanighen stuck landts, huyzinge, gront ofte erf, was vercocht aen zulcken een: ende dat zy tzelve ghedencken, ende in haer oude daghen kennisse ende gheheuchnisse daer van draghen zouden. Ende omme tzelve te beter t'onthouden, was een ghewoonte de jonghens ten oorconde van dien, by d'ooren te grijpen, ende te rec-ooren: Andere gaven de kinderen zoetemelk ende wittebroot te eten. Welcke maniere om te onthouden best zy geweest, laete ick andere onder den anderen reden-kavelen: achte wel dat d'eerste manier wel d'outste is, naerder comende met de oude Romeynsche manieren, volgende den welcken men den ghetuygen om oorcondtschap te gheven, gewoon was mit aenraeckinghe van toor in recht te trecken: Maer dat de tweede best over een coemt mit onze oude Hollantsche manier, van wel te eten ende drincken, ende dat alle kennissen mit den bandt van dien alder vast verbonden ende verknocht blijven. Zo is dan de eenvoudighe simpelheyt van onzen voor-ouderen, van niet, of zeer weynich by geschrift ghestelt te hebben, oorzaeck dat de waerheyt vande outste zaecken ende gheschiedenissen, dicwijlen niet te voorschijn en can comen, maer mit een eewighe duysterheyt versmoort moet blijven. Behalven twelck alhier een byzonder tweede oorzaec is, daer door weynich kennisse te vinden is van de beginselen van de Stadt, ende meer andere oude geschiedenissen: te weten, den val van den toorn van sinte Pieters Kercke, geschiet in den jare vijftien-hondert ende twaelf: van welcken val blijkt by tghene daer van by de handt van Henrick Florisz. dier tijden Secretarijs, op een bladt papiers achter in dezer stadts poorter-bouck mitten jare 1509. begonst, op gebonden zijnde, by gheschrift ghestelt, ende alhier ingelijft is.

[Int jaer ons Heeren duyzent vijf hondert ende tvvaelf]

Int jaer ons Heeren duyzent vijf hondert ende tvvaelf, tusschen den donderdach ende vrydach, inder nacht, recht voor dat de clocke een sloech, int leste quartier vander zelve uyre. inde eerste uyre vanden vijfdien dach van Maerte, zo viel, ende storte ter neder den thorn van sinte Pieters kercke, binnen der stede van Ley-

den: Ende tcruys, becken ofte pijn-appel mit den makelaer, vielen heer Symon Eevvoutsz. Priester ende Pater vanden falijde-bagijnen huys, ontstucken, ende daer vvas veel hout op zijn bedde gevallen, daer hy op lach ende sliep, ende vvas in grooter vreesen van zijn lijf, so dat door Gods zonderlinge gratie, den zelven heere Symon niet gequetst en vvas, noch ooc niemant anders: mer den zelven val nam over de Noortzijde vande voorschreven Kercke na haer tvree pilaerenen van tnieuwve vverck ende tdexel vande Kercke de voorschreven tvree pilaerenen breedt: ende aen de ander zijde over sinte Katrijnen outaer tglas van Calis mit een vacke muers: ende daer storte veel vanden toren over beyden zijden achter inder Kercken: ende de groote Orgele die midden inder Kercken hangt, aenden thorn, bleef hangen.

Item ende op sinte Mathijs dach daer te voren, ende vvas den vijfentvintichsten in Februario, vvant tvvas een schrickel-jaer, ende vvas den eersten dach inde Vasten, des achter-noens na der vesper, doe preecte de President vanden Observanten buyten Leyden: ende als hy omtrent int middel vvas van zijn sermoen, zo viel eenen grooten gootsteen vander foyen vande Kercke, opte Kercke, ende maecte een groot geluyt, zo dat eenige vande genen die inder Kercke vwaren, om tsermoen te hooren, riepen, den thorn valt, ende maecten een loop onder tvolck, ende de achterste begonsten eerst: ende vvant de Kerc vol volcx vvas, ende de eerste niet op en consten comen, zo vielen de luyden over malcanderen, ende trumoer vvas zo groot, ende den loop zo vreesselick om zien, dat een yegelick verbaest vvas, ende vvas geschepen datter veel volcx versmoort zouden hebben, die onder de voet lagen, ende daer de ander op lagen: ende de zommige vwaren gequetst, ende veel vrouvven haer bereytselen geheel of, hoer caproenen, faelgien, hoycken, pantoffelen, matten, ende stoelen, bleven leggen, zo groot vvas den loop, dat de moeder haer kint vergat, ende of ginck, tkint zijn moeder, vvant elx meende zijn lijf quijt te vvezen. Den President die een groot Predicant vvas, ginck vanden preec-stoel, ende en vvist niet vvat hem over quam, noch tgemeen volck en

consten tot hen zelve niet comen: Hier hebbe ic Henric Florisz. zelf by gevveest, ende gezien.

Dus verre alhier inne-ghelijft zijnde tghene by de gemelte Secretarijs, aengaende den val vanden toorn, ende de voorbode die als een waerschouwinghe onghevaerlicken tien daghen te voren hem openbaerde, mijns oordeels, zo duydelicken ende claerlicken by gheschrift ghestelt is, als mogelicken: staet alhier (omme onze voor-ghehouden redene weder op te nemen, ende vervolghen) te weten dat alzo onder den voorschreven toorn in een camer daer toe bequaem gemaect, ende gheeygent, beneffens tgroote zeghel, bewaert werden alle dezer Stede privilegien, brieven, chartren, ende principale stucken, vele vande zelve waerschijnlicken verplettert, ende te niet gecomen zijn, zonder dat de zelve in haer vorige gedaente herstelt hebben connen werden, niet jegenstaende de naersticheyt ende vlijt by die vande Gherechte in dier tijt daer toe aen ghewent: De welcke omme, voor zo veel moghelicken was, te becomen, ende bewaren, tgunt door den grooten val niet gheheellicken vernielt en was, alle de poynde ende gebrijseelde steenen zorchvuldlicken deden onderzoucken, daer toe ghebruyckende tgeheele ambacht vande Volrye: maer is, ende moet de Stadt, twelc te beclaghen is, van de rest, voor eewich berooft blijven zonder eenighe hope van die ymmermeer te connen becomen, als lijdende in dien deele een onverwinnelicke schade: In voughen dat die vande groote Vroetschappe, groote ende gewichtige redenen ghehadt hebben, van opten vijftienden Novembris vijftien-hondert zevenentzeventich, te nemen een besluyt, hoe wel tot noch tot onvoltrocken ghelaten, omme de Privilegien dezer Stede, die oorbaer waren tot kennisse gebracht, te vervaten in een bouck, ende de zelve tot coste ende laste dezer Stede, te doen drucken, ten getale van hondert exemplaren, ende daer van elc vande Burgermeesteren, Schepenen, Vroetschappen, ende Veertighen, een exemplaar te doen leveren: daer van de bysondertste beweghende oorzaeck is gheweest, ten eynde die voor alle ghelijcke toecomende ongevallen, mochten zijn, ende blijven bewaert, ende de kennisse van dien behouden.

Twelc dus verre gezeyt zijnde van den val van dezer Stede toorn van sinte Peeters kercke, zal om cortheyt wille, de vorder omstandicheden, tzy van haer hoochde, maecsel, oorzaec van den val, ende tgunt voorder den zelve toorn aengaen mach, overslaen, ophouden, ende bewaren jegens naerder gelegentheyt, dat alleenlicken ter loop aengeroert hebbende: dat de verbaestheyt vanden val zo groot was, dat oock de Wees-meesteren inder tijt, hebbende (gelijck als noch) haerluyder camer ende vergaderplaetse onder den toorn opt Raedthuys, daer uyt ge-

vlucht waren, vreezende dat de zelve toorn mede vallen, *ende* neder storten zoude: *Ende* voor een wijl tijts een camer gebruyct hebbende in de huizinge van Meester Jaspar Lievensz. van Middelburch, getrouwt hebbende de wedue van Hüge van Zwieten: zijn eyntelicken van hare vreesse verlost, tot haer gewoonlicke plaetse weder gekeert, ende tot noch toe in tghebruyck van dien ghebleven.

Zo en isser dan, om redenen voorschreven, geen hope omme uyt de boucken, stucken, of papieren dezer Stede, by my meer dan eens ghezien, herzien, ende doorlezen, yet zeeckers te vinden, aengaende tbegin of outheyt vande stadt Leyden. Ende om daer op mijn ghevoelen te openen, achte ic dat tbegin van dien ouder is, dan vande Graven: namelicken, dat wezende deze Landen woest, ende weynich bewoont, ende de dalen ende laechten, alle hooghe vloeden ende springvloeden, zonderlinge stormende uyten Zuytwesten, Westen, of Noortwesten, mitten water overloopen, door dien den Rijn doen ter tijt by Catwijck noch in zee liep, eenige Visschers, ende ghelijcke schamele lieden, zouckende aen de Burchgraven in dier tijden, tzy dan de Heeren van Wassenaer, of andere, hoeft ende troost, onder den vleugelen, schut, ende scherm vande zelve begonst hebben te schuylen: ende zulx doende (hebbende al voren den gront, namentlicken ter plaetse daer nu den blaeuwen steen leyt, hooger gemaect dan eenighe vloeden belopen mochten) hare hutten, keeten, casgens, of huyskens by den anderen dicht omtrent de Burcht, te maecken ende bouwen: niet alleen om malcanderen jegens de opcomende roovers, tzy ghebuyren, tzy vreemden, te hulp te staen: maer oock de macht van de Burchgraef, ende de starcte van den Burcht te hebben tot een schilt, beuckelaer, ende borstweering: In voughen dat de Burchgraef over de zodanighe, als zijne burchzaten, allengskens rechts-gebiet heeft vercregen: maer dat naderhant de Graven mit meerder macht de regeeringhe van tgheheele lant aenghestaen hebbende, tzelve begrip mit bewillighen van hen beyden, te weten de Grave ende Burchgrave, vast, ende tot een cleyn stedeken ghemaect, ende zulx onder Stadts-rechten ghecomen zy, twelck mit cleyne moeyten, ende halve costen (zomen zeyt) te doen was, te weten (als hebbende den Rijn, mitsgaders tbeschutsel vanden Burch aende Noortzijde) mit tgraven van een graft, namelick, twater vant Steenschuyr *ende* Rapenburch, ter langde van omtrent 276. roeden. Of zulx waer is, ende by wien, of wanneer zulx geschiet zoude mogen zijn, weet die Heere, voor wien niet verborghen en is, niet ic, die in dezen naectelicken schrijve mijn ghevoelen, zonder daer van yet gevonden te hebben: Daer door alleen beweecht zijnde, mits tghespleten rechts-ghebiet binnen Leyden van outs gheweest zijnde tusschen den Graven ende Burchgraven van te stellen by ge-

beurten een Schout, elck vier Schepenen: ende de boeten ende breucken te half-deelen. Ick bekenne dat het oock wel mogelic zoude connen zijn dat de Burchgraven tstedeken van Leyden voor de tijden vande Graven al vast ghemaect hadden, *ende* dat de Graven mit meerder macht des Lants regeeringhe aen nemende, den Burchgrave genootdruct waer gheweest sich oock onder tbeschut vande Graven te begheven, ende in dier voughen mitten Grave verdragende, trechts-gebiet mitten anderen te half-deelen. Dan staet daerentegens te letten, dat indien tbeginzel vande Stadt mit autoriteyt vande Burchgrave, voor der Graven tijt geleyt waer: Datmen jegens de gemeene gewoonte, te weten van tghetal der Schepenen, om evenstemmicheyte te mijden, te nemen oneffen, als vijf, zeven, negen, minder, of meerder, alhier tzelve ghenomen te zijn op een effen ghetal, te weten, acht. Ick houde voor zeecker dat de Burchgraef zulx nimmermeer ghedaen en zoude hebben, en can oock gheen redenen bedencken die hem tot acht Schepenen te stellen zoude hebben mogen beweghen: twelc my starct in mijn eerste gevoelen, latende in yeghelix vryheyt tzelve te geloven, of niet: zonder dat ick daerom, of oock om yet anders, twelc ick als gevoelen, gestelt hebbe, of stellen zal, begheere te campen: ende of my daer over by yemant de hantschoe mocht werden aen gheboden, ick behelpe my voor nu als-dan, mit ons privilegie, mede-brenghende datmen gheen poorter van Leyden campen en mach, ende ghedraghe my in alles tot de waerheyt, de welcke niet jeghenstaende alle de rontsom-heer zwervende ghevoelens, de waerheyt blijft, ende daer mede niet verandert werden en can.

Alhier zulx gevallen zijnde opt gesach ende rechts-gebiet twelck de Burchgraven van outs binnen Leyden hebben ghehad, en zal niet vreemt, noch buyten voornemen zijn te verclaren ende bewijzen wat tzelve eyghentlick is gheweest, ghesamentlick hoe, wanneer, ende waerom de heeren van Wassenaer tzelve recht quijt gheworden zijn, zonder daer van in tminste te ghebruycken vorder dan den naecten tijtel: alle twelck ten vollen verstaen can werden uyt de volghende brieven, die ick goet gheacht hebbe alhier in tgeheel by te voughen, zo om de oude gheschiedenissen in gheheughen te houden, als oock dat zulx de stadt van Leyden aentreffende, hare Regierders niet onbewust en behoort te blijven.

Eerst belanghende de gerechticheden de welcke de Burchgraven in der tijt binnen der stadt Leyden gehadt hebben: hoe zy de zelve altemets hebben ghezocht uyt te stellen, ende te verbreyden, gezamentlick dat daer uyt tusschen den Burchgraven ende de Stadt, tot verscheyden tijden twisten ende gheschillen zijn gerezen, can ghespeurt ende af gemeten werden by de brieven hier volgende, *ende* innegelijft.

[Ego Florencivs Comes Hollandiae]

Ego FLORENCIVS Comes Hollandiae, notum facio omnibus praesentes literas inspecturis, quod dilectos & fideles opidanos meos in Leyden praesencium conservatores sub mea protectione recipio speciali: Antiquas eorum, ipsis à meis progenitoribus concessas, & renouans & ratificans libertates: Et communicato nobilium ac domesticorum meorum consilio, ipsorum exigentibus meritis, speciales aliquas liberalitate propria vt condecet superaddens. Hae autem in dultarum ipsis condiciones & formae sunt libertatum, quas subscripta series plenius & planius explanabit. Opidani in Leyden nullas caligias, tributa, vel exactiones quocunque nomine censeantur michi vel alicui dabunt, nisi caligiam ab anno tercio in tertium, quae vulgò *Bottinge* dicitur, quae videlicet tres libras & quinque solidos non excedet. Si vocatus ad Curiam Imperatoris iuero: si ego, filius meus vel frater gladio militiae accincti fuerimus: Si ego filiud meus, vel frater vxorem duxerimus: Si filiam meam vel sororem matrimonio copulauerim: in quouis articulo michi in decem libras Holland. tenebuntur. Ad bellum & ad expeditionem meam, & vniuersalis terrae, cum ipsa iuerit, cum viginti quinque hominibus proficiscentur, & in proprijs expensis, donec ad me venerint: qui extunc quamdiu bellum durauerit, in meis expensis erunt, circa tentorium meum singulis noctibus vigilantes. Per totum districtum meum Hollandiae videlicet & Zelandiae in omnibus suis negociationibus absque theloneo eis liceat libere proficisci. Quicumque requisitus per nuncium Comitis, vel iudicem Castellani aduocatis iuratis treugas dare renuerit, si conuictus fuerit cum duobus de octo iuratis, decem librarum est poena plectendus. Qui alterum per capillos traxerit, & cum duobus de iuratis conuictus fuerit, decem solidorum poenam incurrit. Qui alterum claua vel baculo percusserit, duarum librarum poena plectetur, & laeso taliter satisfiet iuxta consilium iuratorum: Et si forte omnes non concordauerint, arbitrio quinque stabitur iuratorum: Si verò inter iuratos tanta dissentio suborta fuerit, quod ad

concordiam non poterunt reuocari, leso iuxta consilium Comitis satisfiet. Qui alteri vulnus intulerit, quod *Matevonde* vulgariter dicitur, manus amputatione plectetur, si in ipso malefacto fuerit deprehensus: alioquin duarum librarum & duorum solidorum est poena plectendus, & viginti solidis satisfaciet vulnerato, vel se illo modo qui *onskoude* dicitur, coram iudice legitemè expurgabit: Si verò vulnus maius fuerit, prout iustum fuerit emendabit. Qui alteri digitum amputauerit, duarum librarum & duorum solidorum est poena plectendus: si verò extraneus fuerit, secundum communem iustitiam emendabit. Quicumque ex opidanis in opido pugnaverit, extra opidum contra voluntatis suae beneplacitum nusquam ducetur, nec in opido contra voluntatis suae beneplacitum nulquam ducetur, nec in opido contra voluntatem suam ponetur, si in opido habuerit vnde possit satisfacere, vel de satisfaciendo laeso & Comiti fideiussoriam vel aliam sufficientem praestare potuerit cautionem. Qui alteri manum, pedem, vel brachium amputauerit, vel oculum extraxerit, decem librarum poena plectetur, & ego laeso emendari faciam iustitia mediante. Si octo qui iurati fuerint, propter iusticiam siue iustè latam contra quemcumque sententiam, inimicitias quandoque inciderint, ego & Castellanus ipsos tuebimur, in hac parte domino de Teylinghe nos fideliter adiuuante. Quicumque pacem domus violauerit, domum cuiusquam impugnando, quinque librarum est poena plectendus. Nemo cuiuscumque condicionis sit, potissimum ad tributa & caligias obligatus, opidum, mansionem in ipso facturus & libertate opidi fruiturus, intrabit, nisi obtento prius meo, vel mei iudicis, necnon & octo iuratorum expresso consensu. Quicumque [ad] alterum dixerit probrosè, Mentimini, duorum solidorum poenam incurrit, & eī quem sic offendit duobus solidis emendabit. Si aliquis opidanorum homicidij, rapine, vel furti, vel cuiuscumque grauis alteriusmodi infamia respersus fuerit, iuxta qualitatem criminis, si a iuratis opidi conuictus fuerit, vel in ipso fainore deprehensus, mortis sententia punietur, alioqui suo innocentiae stabitur, nec ad examen duelli poterit aliquatenus prouocari. Si quisquam de iuratis

opido inutilis exstiterit, sine contradictione qualibet amouebitur, & alius magis vtilis ac necessarius loco ipsius substituetur. Quicquid per octo iuratos & iudicem ad vtilitatem & promotionem opidi statutum & ordinatum fuerit, ab omnibus erit approbandum & firmiter obseruandum. Praeterea, cum ius patronatus Ecclesiae de Leyden ad me pertineat pleno iure, opidanis bona fide polliceor & promitto, quod cedente vel decedente M^{gro} Gheraerdo iam dictae Ecclesiae rectore, duos presbyteros idoneos successiuè & perpetuò ad dictam Ecclesiam praesentabo, qui, vt veri pastores, prouentus aequaliter diuident, & ad Dei honorem & animarum salutem simul totam parochiam laudabiliter gubernabunt. Praeterea, cum praedictae libertates per meum haeredem & singulos successores Comitatus debeant renouari, appensio sigilli noui haeredis constabit vas vini integrum opidanis. Acta sunt haec apud Teylingen, Dominica proxima post Luciae, ex consilio & amicitia nobilium virorum, videlicet Domini Symonis de Herlem, Domini Theoderici de Teylingen, Domini Ghiselberti de Aemstel, praesentibus Waltero de Egmonda, & Wilhelmo de Benthem militibus, Wilhelmo de Egmonda, pro Castellano de Leyden cuius socer est, assensum praestante. Interfuerunt etiam Dominus Gherardus de Weteringhen, Ailbertus de Velsen, Wilhelmus de Herlem, Walerus frater Wilhelmi de Egmonda, & quamplures alij: Anno Domini M^o CCO LX sexto.

[Tprivilegie hier voren inneghelijft]

Tprivilegie hier voren inneghelijft, is het alder outste twelck onder de stucken vande Stadt wert bevonden: daer inne niet alleen van den Burchgrave, onder den naem *Castellanus* vermaent: maer oock onderscheyt ghemaect wert vande verscheydenheit der Rechteren, zo vanden Burchgrave, als vanden Grave: Ende schijnt wel dat de Grave zodanighe privilegien niet verstaen en heeft te gheven, dan mit des Burchgraven bewillighen, ten opsicht men hier claerlicken ziet dat Heere Willem van Egmont voor den Burchgrave, als zijn schoon-vader wezende, heeft bewillicht. Ende hoe wel het zelf eygen, of originele privilegie, nu ter tijt onder des Stadts stucken niet gevonden, mer mede gemist wert: zo hebbe ick nochtans goet geacht tzelve hier inne te vougen, ende is genomen uyt het oude privilegie-bouck, ter Se-

cretarye alhier berustende, twelck gheacht ende gehouden wert voor gheloofwaerdich: beginnende aldaer aen d'eerste zijde van het eenentwintichste bladt, ende geschreven mit een zeer oude handt, de welcke aldaer meest doorgaende bevonden wert, tot het zessendertichste bladt toe, ende tzelve mede ghetelt: Zonder dat de zelve hant vorder in tvoorgheroerde privilegie-bouck wert bevonden: In voughen dat gissinge maeckende op de daten der brieven aldaer, mitsgaders opt geschrift vande zelve handt int oude Stede-bouck, schijnt wel dat tzelve gheschreven moet zijn voor den jare veerthien-hondert.

In tvorder alhier ter loop mit *eenen* woort angeroert hebbende, dat de *Bottinge*, daer van tvoorgaende privilegie vermaent, ende die *boven* drie ponden vijf schellingen niet en zouden comen te bedragen, van dezer Stede wegen aen de Graeflicheyt van drie jaren, te drie jaren betaelt is, tot inden jare vijftien-hondert drie ende tachtich: In welcken tijde de Stadt de zelve *bottinge* jegens de gecommiteerden vande Ritterschap, Eedelen, ende Steden, de Staten van Hollant ende West-vrieslant representerende, ende de Graeflicheyt ende hooge Overheyt der zelve landen in handen hebbende, af ghecocht, ende de Stadt daer van bevrijt is, volgende de brieven ghegeven den laetsten Decembris vijftien-hondert drie ende tachtich: zullen gaen tot het tweede privilegie, daer inne van gelijcken vanden Burchgraef ende zijn gerechticheyt, vermaent wert, twelck mede vermist zijnde ooc uyt tvoorgaende franchijnen privilegie-bouck, beginnende aen de tweede zijde van het dertichste bladt, genomen, ende van innehouden is als hier volcht.

[Florencivs Comes Hollandiae]

Florencivs Comes Hollandiae, vniuersis presentes literas inspecturis, Salutem, & noscere veritatem: Cupientes dilectos nostros opidanos de Leyden, propter grata ipsorum obsequia, quae nobis & nostris antecessoribus frequencius impenderunt, & adhuc impendere conabuntur, fauore & gratia prosequi speciali, ipsis tenore praesencium duximus concedendum; quod quilibet homo ab hinc deinceps, qui velit & petat recipi in opidanum dictae villae de Leyden, idem per Burchgrauium & Scabinos prefatae ville, ad hoc recipi debet, & admitti: & dare debet in signum receptionis suae predictae, quadraginta denarios Hollandiae, & non plures: quorum pars media succedet Burchgrauio, & residuum cedet Scabinis memoratis: & dictus receptus permanebit in dicta villa sicut ceteri, opidani

moraturus. In cuius rei testimonium, & munimen praesens scriptum, sigillo nostro fecimus communiri. Datum & actum apud Leyden, feria tertia post octavas purificationis Mariae virginis, Anno Domini M. CCLXXIII.

[Wat gherechticheyt de Burchgraven]

Wat gherechticheyt de Burchgraven, nopende tontfanghen vande poorteren, alhier vercreghen hebben, brengt tvoorgaende privilegie ghenouch claerlicken mede: Waer inne schijnt verandert te zijn tvoorgaende privilegie van den jare twaelf hondert zessentzestich, van gheen poorteren te ontfanghen, dan al voren verworven hebbende tbewillighen benefens den acht Schepenen, vande Grave, of sGraven Rechter, ende dat de Burchgrave alhier, in plaetse van dien ghenomen ende ghestelt is.

Belangende de twisten ende gheschillen die van outs tusschen den Burchgraven ende dezer Stede zijn gherezen, vinde ick voor teerste eenen brief vanden innehouden hier naer volghende.

Wi Willaem Graue van Henegouven, van Holland, van Zeland, ende Here van Vrieseland, maken cont allen luden] dat onse lieue ende ghetrouwve Ridder, Hair Dieric Borchgraue van Leyden, enen tvvi hadde jeghens onsen Scoute, Sce]pene, ende Raed, ende ghemene poirte van Leyden, Alze omme thoppene bier datmen dair brouvvede, dair him dochte] dat hi in verminderen vvas van zire gruyte, Des zi ane beyden ziden an ons bleuen: Waer of vvi vvel beraden] med goeder voirzienichede onze zegghen vten in deser manieren: Dat zoe vvie voirdvvaerd meer die gruyte te Leyden] houden zel, die zel houden, beyde hoppe ende gruyte. Alzoe dat hi den goeden luden berechten moghe: Ende zoe vvie] hoppen bier brouvvet, die zel alzoe vele ghelds zenden omme hoppe te hebben zijn bier mede te gruyten, als hi zenden] zoude van evenvele biers omme gruyte zijn bier mede te gruyten. Ende dair bi zelmen hun hoppe leueren, gelike] datmen hun gruyte leueren zoude. Ende dair mede zoe zegghen vvize onderlinghe gheeffend ende ghesceyden.

In] oirkonde desen brieue bezegheld, med onsen zeghele. Ghegheuen in die Haghe des satersdaghes voir sente Jans] dach te middezomer int Jaer ons Heren dusent driehondert zes ende tvvintich.

Den voorschreven brief bestaende, volghende de afdeelinghen hier voren ghedaen tusschen dezer gelijcke]] text haecken van twaelf reghelen, was gheschreven op een stuck franschijns, lang zes duymen, vijf greynen, hooch toegevouwen ij. d. v. gr. ende de vouwe breet vijf greynen, maer en hadde gheen zeghel, hoe wel uyt de double franchijnen staerten daer noch inne stekende, zo onder als boven te zien was, dat die bezegelt was gheweest mit een groen wassen zeghele, in zijn dwers-linie groot omtrent elf greynen.

Al voren nu te gaen tot de vordere privilegien, de voor-ghenomen zaecke, te weten, den Burchgraven aengaende, diende alhier wel yet vermaent, belanghende de voorgaende twy, mitsgaders de gherechticheyt vande gruyte, wat tzelve van outs gheweest zy, daer inne ick my, om de waerheyte te bekennen, bedwelmt vinde, ende blijde stercken. Tschijnt wel dat gruyte van outs gheweest is eenige stoffe of behouften diemen tot het brouwen van bieren van bederf hadde: ghestaen, of gheweest hebbende in handen vanden Burchgrave, of vanden genen des van hem last hebbende: die ten opsichte van dien eenighe innecomen, of profijten trocken: Ende dat de wetenschap gevonden, ende in twerck gestelt zijnde van tbier te brouwen mit hoppe, de Brouwers van dien tijt (haer eyghen profijt zouckende) het halen van gruyte, om daer mede te brouwen, naer latende, tverminderen, of onthouden van des Burchgraven gherechticheyt, oorzaeck van dees twy ghegheven zoude hebben. Wat nu eyghentlicken gruyte was, bekenne rondelicken, dat ick zo lange aen tbrouwen niet en zy gheweest, om zulx te connen verclaren: maer om mijn ghevoelen daer van te zegghen, ende naerder lettende op twoort gruyte, twelc waerschijnlicken heercoemt van grueyen, bedunckt my (behoudens eens yegelix beter ghevoelen,) tzelve gheweest te zijn de const ofte practijck van mout-maecken: te weten, van tgreyn al voren geweect zijnde, te doen spruyten of grueyen: *ende* dat zulx de gene des last van de Burchgraven hebbende, ghewoon was den goeden luyden diet van noode hadden, voor hunnen penning, ter gezetter mate toe, te berechten: Ende dat tzelve berechten mitter tijt verandert zy opten voet alsnoch lopende: te weten, dat alle Brouwers niet *alleen* ten behouwe van den huyze van Wassenaer voor het recht vande gruyte, als aenhang *ende* ghevolch vant Burchgraefschap, betaelt hebben, ende noch betalen, van elcke broute biers, lang drie ende dertich vaten, drie grooten vlaenis: ende van elc vat over-brouwers daer en boven, een penning payments, te weten, het zestiende-deel van een stuver: maer oock dat gelijc recht ghenoten wert van wegen de Graefflicheyt, *Ende* hier mede in tvorder zwijgende vande gruyte, zal voorts gaen *ende* spreecken van

het tweede by my gevonden geschille mitten Burchgrave, waer toe voor teerste zal dienen het privilegie hier inne-ghelijft.

Willem Graue van Heynegouwen, van Holland, van Zeland, ende Here van Vriesland maken cond allen luden dat die vvile] dat die Burchgrauescip van Leyden onse vvas eer vvise Philips van Wassenare vercosten omme grote croeninghe] die ons liefs oems lude, Heren Jans van Heynegouwen. Here van Byaumont, van Nortich, ende anders onse lude vyr onsen] lande jehghens die van Zattevvic hadden omme die viscmarct te Zattevvic te houden, ende omme die boeten daer] die van Zattevvic die lude mede duinghen vvilden die viscmarct dair te houden. vvi met onsen lieuen Oem] Heren Janne van Heynegouwen, Here van Byaumont voersseyt ouer een droeghen ende setten lude dair toe van onser bey] der vveghen, diere ene vvayride of besochten na der Crone van beyden pertyen: ende omme dat die vvayride be]socht vvas eer vvi Philips voersseyt die Burchgrauescip vercoften. Soe hebben vvi ons besproken mitten goeden] luden van onsen lande, ende met onsen Rade, ende zien ouer een ghedraghen, dat vvijt na der vvayride sculdich] sien te sceyden: ende hebben met onsen goeden luden van onsen Lande, ende met onsen Rade, ende sien ouer een] ghedraghen, dat vvijt na dier vvayride sculich sien te sceyden, ende hebben met onsen goeden luden voer]screuen die vvayride ghehoert, ende onse lude die die vvayride bezaten, ende na dier vvayriden, Soe hebben vvi] ghevonden dat die viscmarct van outs gheleghen heuet te Zattevvic, mar datmer van rechte nie]ment toe duingen en mach met enighen boeten die viscmarct te houden: ende also ghebieden vvijt voer] waert mere te hantieren. Ghegheuen in die Haghe des dinxendaghes na Jaers dach, int jair ons Heren m^o. ccc^o ende viertich.

Onder den voorgaenden brief staet gheschreven ende gheteyckent aldus:

Per Do^m pñb⁹ Dñis de Arkle, VVillielmo de Duuoirde, & Theodorico Moelner.

G. Alevy.

S^t Do⁹ Florentius de Hamest.

[De voorschreven brief bestaende]

De voorschreven brief bestaende, volghende de afdeelinghen hier voren van vijftien reghelen, ende omtrent een derdepaert, was gheschreven op een stuc franchijns, lang vj. d. iiijz. gr. ende hooch in als drie duy, negen gr. uyt welcke hoochde een enckelen staert ghesneden zijnde ter breedte van omtrent vijf greynen, was daer aen ghezegelt mit een bleyc groen wasschen zegel, daer op af ghedruct was eenen enckelen of eenhoofdigen vlieghenden Aernt, hebbende de borst verwapent mit eenen schilt, bezet mit vier climmende Leeuwen. Ende hoe wel den ommeloop tot twee verscheyden plaetsen was ghebroocken, zo waren daer inne noch zienbaer ende leesbaer de volgende letteren, niet van dezen, maer van een heel oudt maescel.

S. GVIL . . . . . AYN : HOLL . . . . . N : AC DÑI FRIZIE.

Tvoorgaende zegel was groot in zijn dwerslie, omtrent elfte-halve greynen: te weten, een duym, mit een half greyn: Ende hebbe hier benefens, naer de groote van dien, ledighe plaetse ghelaten, omme de afbeeldinghe van tzelve zeghel hier by te moghen werden ghevoucht: ten welcken eynde ick de afconterfeytinghe van dien voor teerste hebbe doen maken, eer, ende al voren tzeghel vorder come te veronghelucken. Ghelijck ick oock ten opsicht vande volghende privilegien voor-ghenomen hebbe te doen, ende in tvervolch van desen ghezien zal werden.

De ghelegentheyt alhier vereyscht mijnen Heeren te dienen tot onderrechtinge waeromme in tvoorgaende privilegie ghebruyct zijn tweederleye letteren, namelicken zo wel de gheschreven als de lettre *corsiive* vermengt mit *romeyn*, twelck oock tot verscheyden plaetsen in tvervolch van dezen, zal werden ghevonden: te weten, dat mijn voornemen gheweest zijnde in alle de innelijvinghen die uyt de zaeckweldighe, of *principale* ghenomen zijn, of zullen werden, van letter tot letter te volghen de zelve maniere van spellen, zonder eenighe veranderinghe: Ende tzelve niet hebbende connen te weghe brenghen, by ghebreck dat de letteren die ick in dezen ghebruycke, zodanighe vercortinghen, of *abbreviaturen* als men van outs in tschrijven ghewoon was te gebruycken, niet en hebben, hebbe ter noot dezen wech genomen van de plaetse der vercorte, ende niet uyt-gedructe letteren, te vervullen mit een ander soorte, op dat elck een door het uytsteecken, of uytmuyten van dien, berecht mach zijn dat tgunt alhier zulx in tlanghe staet, aldaer vercort, ende in minder letteren gestelt, ende vervatet is. Welc-

ke onderrechinghe eens voor al ghedaen zijnde, zullen de voor-ghenomen zaecke hernemen, ende voort gaen.

Wt tvoorgaende privilegie is claerlicken te verstaen, hoe, van wien, *ende* wanneer thuys van Wassenaer by tijtel van coope aen de Burchgraefschap van Leyden ghecomen is. In voughen dat ick voorgaende niet verre buyten redene in twijfel gestelt hebbe, of tBurchgraefschap van Leyden van outs altijd (zo men ons te kennen gheeft) aen den huyze van Wassenaer zoude zijn gheweest: Want of wel langhe voor henen Burchgraven van Leyden zijn gheweest, zo en hebbe icse tot noch toe nieuwers ghenvonden mitten tijtel van Heer van Wassenaer: te weten, noch in tprivilegie van Grave Florens van den jare twaelf hondert zes ende tzestich hier voren inne ghelijft, aldaer Heer Willem van Egmonde als des Burchgraven schoon-vader genomt wert: noch ooc in het tweede privilegie hier voren van Grave Florens van tjaer twaelf hondert vierentzeventich. En wert oock mitten *naem* van Wassenaer niet genoemt in de twee privilegien van Grave Willem, d'een vanden jare 1306. d'ander van den jare 1315. de welcke beyde ghenoech van eenen innehouden wezende, goet gevonden zijn hier by gevoucht te werden: niet alleen tot bewijs van tvoorgaende, mer omme in tvorder te mogen strecken, ende gebruyct werden, daer, *ende* zulx bevonden zal werden te behooren. Ende zijn de zelve privilegien alhier benefens den anderen ghestelt, omme het onderlinge verschil, dat, *ende* indien daer eenich is, tusschen beyden te beter te werden ondervonden, zijnde van den volghenden innehouden.

Inden name Goets ons Heren

[1306]

INDEN NAME GOETS ONS HEREN: *Wi Willaem Graue van Henegouwen, van Hollant, van Zelant, ende Here van Vrieslant: Maken cont allen luden, dat vvi onzen lieuen ende ghetrouwen poerters in Leyden,] die houders zijn dezer tieghenwoerdigher letteren: Ontfanghen hebben, ende nemen in onzer zonderlangher bescermenesse tieghens alle manne: ende vernuwen hem, ende belouen voer ons ende voer onze nacomelinghe vvit]telike ende trouwelike alle hare oude vrieden ende hantuesten te houdene, ende te starkene, elke ende alle die hem ghegheuen zijn ende verleent van onzen voer-*

Inden name Gods ons Heren

[1315]

INDEN NAME GODS ONS HEREN: *Wi Willem Graue van Henegouwen, van Holland, van Zeeland, ende Here van Vriesland, maken kond allen luden dat vvi onen lieuen ende ghetrouwen] porters in Leyden, die houders zijn dezer tieghenwordigher lettren: Ontfanghen hebben, ende nemen in onze zonderlanghe bescermenesse tieghens alle manne: ende vernuwen hem ende belouen vor ons, ende vor] onze nacomelinghe*

vvittelike ende trouwelike alle haere oude vrieden ende hantuesten te houdene ende te starkene, elke ende alle die hem ghegheuen zijn, ende verliend van onzen

[1306]

vorders Grauen van Hollant, alsoe varre als si hier na bescreuen staen.] Ende oec om dat si ons wel ende trouwelike ghedient hebben, ende noch doen sullen. Ende om liefde die vvi tot onzer poerte voerseyt hebben, soe hebbe vvi bi rade onzer edelrelude, ende onzer huusghenoeten, enige pointe die] haer oude hantuesten houden, ende hier na niet bescreuen en staen, of ghelaten ende quite ghescouden, om dat si hem niet oerbaerlic en vwaren, ende ander pointe ende vrieden te gheuene die hem nutte ende oerbaerlike sijn, in der manieren] alst hier na bescreuen staet.

Int eerste poerters in Leyden diene sullen noch ons, noch anders niemende, ghenen, beden, chinse, of enich onghelt, hoe dat ghenoeemt moghe vvorden, sonder bottinghe, dat sal men gheuen van den dorden jare int dor]de: Ende dat sal vvezen drie pont ende vijf scellinghe, ende niet daer bouen.

Ende gheuielt dat vvi voeren, ende gheroepen vvorden tote des Keysers Houe, of vvaert dat vvi, of onze zone, ofte onze broeder Ridder vvorden, of vvaert dat vvi, ofte] onze zone, ofte onze broeder vvijf namen, of vvaert dat vvi onzer dochter, of onzer suster manne ghauen, soe sijn si ons scoudich in elken pointe of sticke voerghenoemt, tien pont Hollants.

Voert soe sullen si ons in onzen oerloghen, ende tot onzer hereuaert,] ende des meens lants, alse tgemeenne lant vaert, dienen, ende helpen met viue ende twintich mannen, ende in der poerte cost, tote der tijt dat si comen zien tot ons, of daer onze Maerscalk es van den Here, ende van dien voerwaert, soe sullen si vvezen] in onzen coste alsoe langhe alse die heren-uaert duert, ons vvakende omtrent ons,

[1315]

vorders Grauen van Holland, also verre] als zi hier na bescreuen staen, Ende oec om dat zi ons vvel ende trouwelike ghediend hebben, ende noch doen zullen. Ende om liefde die vvi tot onzer porte vorseid hebben, So hebben vvi bi rade onzer edelrelude, ende onzer huusghenote] enighe pointe die hare oude handuesten houden, ende hier na niet bescreuen en staen, ofghelaten ende quite ghescouden, om dat zi hem niet orbaerlic ene vwaren, ende andre pointe ende vrieden te gheuene die hem nutte ende orbairlic sijn,] indere manieren alst hier na bescreuen staet.

Int eerste porters in Leyden diene zullen noch ons, noch anders niemene, gheuen beden, thinse, noch enigh ongheld, hoe dat ghenoeemd moghe vvorden, zonder] bottinghe, die zal men gheuen van den dorden jare int dorde, ende dat zal vvesen drie pond ende vijf scellinghe, ende niet daer bouen.

Ende gheuield dat vvi voeren, ende gheroepen vvorden tote des Keysers Houe, of vvaert dat] vvi, of onze zone of onze broeder, Ridder vvorden, of vvaerd dat vvi, of onze zone, of onze broeder vvijf namen, of vvaerd dat vvi onzer dochter, of onzer zuster manne gauen, so sijn zij ons scoudich in elken pointe of sticke vorghenoemd], tien pond Hollands.

Vord zo sullen zij ons in onzen orloghen, ende tot onzer Herevaerd, ende des meens lands alze tghemene land vaerd, dienen, ende helpen met viue ende twintigh mannen, ende in der porte cost tote diere tijt dat zij] comen zien tot ons, of daer onze Marscalk

es vanden Here, ende van dien vordwaerd, so zullen zij vvesen in onzen coste also langhe als die Hereuaerd duerd, ons vvakende ommetrent ons,

[1306]

in onzer tinte alle nachte.

Voert soe sullen si vrilike varen ende keren met al haerre coepmanscepe ende goede, sonder tollen, te gheueene ouer al in onzer Graefscep ende] heerscep.

Voert soe vvien men enen vrede vermaent bi des Grauen bode, of bi des Burchgrauen rechtere, ofte bi Scepenen der voerseyder Stede, ende dien vrede niet en ghaue, vvorde hi verwonnen met tueen Scepenen, soe vervoerde hi tien pont.

Die den anderen bi den hare treckede, of metter vuste sloeghe, vvort hi verwonnen met tueen Scepenen, die verboerd tien scellinghe.

Ende die dan anderen slaet met enen staue, of met enen stocke, die verboerd viertich scellinghe, ende men sal den] ghequetsten ghenoech doen by rade der Scepenen: ende en droeghen Sijs niet ouer een, soe soudet bliuen daer die viue vvilden: ende en mochten zijs niet ouer een draghen, soe soudemen den ghequetsten ghenoech doen si sGrauen raet, ende des Borch]grauen.

Die den anderen enen vingher of slaet, die verboerd tuee pont, ende tuee scellinghe: ende is hi van buten, die salt beteren na den ghemeen enen rechte des Lants.

Soe vvie van den poerteren vochte in de poerte, dien en sal men nerghent leeden,] of voeren buten der poerte jehghens sinen vville, noch binnen der poerte legghen, of houden jehghens sinen vville, also verre als hi binnen der poerte heeft daer hi of ghenoech doen moghe, of borchtochte, of andere sekerhede doen mach den Graue ende den] ghequetsten van ghenoech te doene.

Die den anderen ofslaet ene hant, voet,

[1315]

in onzer tinte alle nachte.

Vord zo zullen zij vrie]like varen ende keren met al haerre copmanscepe ende goede, sonder tollen te gheueene ouer al in onze Graefscep ende Herscep.

Vord zo vvien men ene vreide vermaend bi des Grauen bode, of bi des Borghgrauen rechtre, ofte bi Scepenen der vor]seider Stede, ende dien vreide niet en ghaue, vvorde hi verwonnen met tuen Scepenen, zo verboerde hi tien pond.

Die den andren biden hare treckede, of, metter vuste sloeghe, vvord hi verwonnen met tueen Scepenen, die verboerd tien scel]linghe.

Ende die den andren slaed met enen staue, of met enen stocke, die verboert viertigh scellinghe, ende men zal den ghequetsten ghenoech doen bi rade der Scepenen: ende en droeghen zijs niet ouer een, zo zoudet] bliuen daer die viue vvilden: ende en mochten zijs niet ouer een draghen, zo zoudemen den ghequetsten ghenoech doen bi sGrauen raed, ende des Borghgrauen.

Die den andren enen vingher of slaet, die verboerd tuie pond, ende tuie] scellinghe: ende is hi van buten, die salt betren na den ghemen enen rechte des Lands.

So vvie van den portren vochte in die porte, dien en zal men nerghend leeden of voeren buten der porten iegghens zinen vville, noch binnen der porte] legghen of houden iegghens zinen vville, also verre als hi binnen der porte heuet daer hi of

*ghenoegh doen moghe, of boregtughte, of ander zekerhede doen, magh den Graue
ende den ghequetsten van ghenoegh te doene.*

Die den] andren ofslaet ene hand, voet,

[1306]

ofte enen arm, ofte oghe vte steket, die verboert tien pont, ende vvi sullen dien ghequetsten beteringhe doen hebben, also redelic es, bi Scepenen ende bi] den Raet.

Voert waert dat die achte Scepenen, of enich van dien achten, om recht ofte om oordeel, dat si te rechte ghewijst hadden jeghens yemende, quamen in viantscepen ofte in veeten, vvi, ende die Burchgraue, sullense in dezer sake trouwe]like bescermen, ende dat of nemen.

Soe vvie huusurede breket, also aneuechtende yements huus, die verboerd vijf pont.

Soe vvie vvie, ende begheert poerter te vvorden te Leyden, die sal vvorden ontfanghen, ende poerter ghemaect bi den Borchgraue, of bi] den Scepenen der voerseyder Stede, ende hi sal gheuen viertich penninghe Hollants, ende niet meer; in den teekene Sire ontfanghenesse: ende die ene helpt sal hebben die Borchgraue, ende die ander heeft die Scepenen: ende die ontfanghen poerter sal bliuen vvoen-nachtich] in der voerseyder Stede also ander poerters.

Voert soe ne sal gheen poerter van Leyden, die in de poerte vvoent, ende daer hout huis na sinen vvezen, also den vvonen toe behoert, voerwaert meer verbonden vvezen, of scoudich te gheuene enich scot van sinen] lande, of van sinen goede, soe vvaer dat hijt legghende heeft buten der poerte van Leyden, noch men selse, noch en mach daer toe yet duinghen dat te gheuen.

Voert vvaert dat yement die vvoent buten der poerte van Leyden, het vvaer een, ofte meer], enen poerter van der Stede binnen der voerseyder poerte vvonende, aneworde of ane-

[1315]

ofte enen arm, ofte oghe vute steket, die verboerd tien pond: ende vvi zullen den ghequetsten beteringhe doen hebben, also redenlec es by Scepenen ende bi den Raed.

Vord vvaerd dat die achte Scepenen,] of enigh vanden achten, omme recht ofte om ordeel dat zy te rechte gewijst hadden, iegens yemende quamen in viantscepen, ofte in veten, vvi, ende die Borghgraue sullenze in deser zaken trouwelike bescermen, ende dat of nemen.]

So vvie huusureide breket also van aneuechtende yements huus, die verboerd vijf pond.

So vvie vvil, ende begherd portre te vvorden te Leyden, die zal vverden ontfanghen, ende portre ghemaket bi den Borghgraue, of bi den] Scepenen vander vorseider stede, ende hi zal gheuen viertigh penninghe Hollants, ende niet meer, inden tekene zire ontfangnessen, ende deene helpt sal hebben die Borghgraue, ende dandre helpt die Scepenen: Ende die ontfanghen portre zal] bliuen vvoenaghtigh inder vorseider Stede als ander porters.

Vord zo en sal gheen portre van Leyden, die in die porte vvoend, ende daer houd huus na zinen vvesen, also den vvoenen toe behord, vorword meer verbonden vvesen, of scoudich te] gheuene enigh scot van zinen lande, of van zinen goede, zo vvaer dat hiet legghende heeft buten der porte van Leyden: noch men selse noch en magh daer toe yet duinghen dat te gheuen.

*Vord vvaert dat yement die vvoend buten der porte van] Leyden, het vvare een,
ofte meer; enen portre vander Stede binnen der vorseyder porte vvoenende aneworde,
of ane-*

[1306]

uochte met ghewelde, of met onrechte, ende dat tueen Scepenen, of anders tueen vvittachtighen, mannen vter seluer poerte kenlic vvare, of orconden dat alsoe te vvezen, soe verleene] vvi onzen ghemeennen poerters voerseyt, dat si dien poerter die anegheuochten es, of anegheworden is, sullen moghen bi staen, ende met hem vechten, alse dat onrecht ende die cracht te vvederstane, sonder onzen torn ende beteringhe.

Voert vvaert dat yement van] den poerteren beseit vvorde met doetslaghe, van roeue, van dieften, of van enighen anderen suaren berofte, ofte valscheden, ende hi daer of verwonnen vvorde van den Scepenen van der poerte, of dat hi in dier misdaet begrepen vvorde, die sal ontliuet vvor]den na dien dat die misdaet es, die hi ghedaen heeft: ende anders soe sal hi staen tote fire onscoude.

Ende men sal ghenen poerter van Leyden moghen campen.

Ende es yement van den Scepenen der poerte onnutte int Scependoem, dien sal men off] doen sonder vvedersegghen, ende enen anderen vveder setten in sine stede, die nutter ende oerbaerliker es.

Soe vvie enen poerter van Leyden bescultichte van enigherande sake, daer en sal, niement of hebben moghen anders dan Scepenen vonnesse.

Soe vvie enen poerter van Leyden ghelt] scoudich es, daer die dach of gheleden es, of vvare, in vvies Ambocht hi vvoent, die tghelt scoudich es binnen der Baeliouscep van Rijnlant, daer soe ombiede vvi den Ambochts Here of sinen Scoute, ende vvillen dat hi den poertere zijn ghelt inpande, ofte die pennin]ghe doe hebben alsoe groed alse drie Scepenen, ofte meer kennen: vvaert oec

[1315]

uochte met ghewelde, of met onrechte, ende dat tueen Scepenen, of anders tueen vvittachtighen mannen vter seluer] porte kenlic vvare, of orconden dat alsoe te vvesen, soe verlienen vvj onzen ghemenen porters vorzeid, dat zi dien portre die anegheuochten es, of anegheworden es, sullen moghen bi staen, ende met hem vechten, alsoe dat onrecht ende die] cracht te vvederstane zonder torn ende beteringhe.

Vord vvaerd dat yement van den portren bezeghet vvorde met doodslaghe, van roue, van dieften, of van enighen andren zuaren berofte, ofte valscheden, ende hi daer of verwonnen vvor]de van den Scepenen vander porte, of dat hi in dier misdaet begrepen vvorde, die zal ontliuet vvorden na dien dat die misdaet es die hi ghedaen heft, ende anders zo zal hi staen tote zire onscoude.

Ende men zal ghenen portre] van Leyden moghen campen.

Ende es yement vanden Scepenen der porte onnutte int Scependom, dien zal men of doen zonder vvederzegghen, ende enen andren vveder zetten in zine stede, die nutter ende orbaerliker es.

So] vvie enen portre van Leyden beschultichte van enigherande zake, daer en zal niement of hebben moghen anders danne Scepenen vonnesse.

So vvie enen portre van Leyden gheld scoudich es, daer die dach of gheleden es, of vvare,] in vvies Ambochte hi vvoend, die tgeld scoudich es binnen der Bailliuscap

van Rijnland, daer zo ombieden vyj den Ambochtshere, of zinen Scoute, ende vwillen dat hi dien portre zijn gheld in pande, of die penninghe doe hebben also groot alse] tuee Scepenen, of meer kennen: vvaer oec

[1306]

dat hijt met Scepenen niet betoeghen en mochte, soe hebbe vvi hem verleent, ende vvillen dat die Ambochts Here, of sijn Rechter, dien porter doe hebben penninghe, ofte pande, ofte onscou]de ouer duersnachts na fire vermaninghe, sonder langer te vertrecken: Waert oec dat die Ambochts Here ofte sijn Scoute dies niet en dade, ende dat Scepenen kenlic vvare, soe ghebidde vvi

Dees plaetse is hier gelaten, alzo in een van beyden schijnt gedoolt te zijn, ende om voorts de regelen van beyde de Privilegien jegens malcander over te vougen.

onzen Baelliuwen, ende haren Boden, ende vvillent dat si onzen porteren van Leyden] die scout innen alst hier voerscreuen staet: ende hier bi soe vville vvi dat elk mensche van buten recht hebbe binnen der poerte van sire scout ouer duers nachts.

Voert soe vvat bi achte Scepenen, ende bi den Rechter ghecoert ende ghemaect vvord, ter oerbaer] ende ter vorderinghe der poerte voerseyt, dat sal gheloeft vvezen, ende vaste ghehouden van ons, ende van elken man.

Voert vvant de ghifte vander Kerke van Leyden ons toe behoert met volle rechte, ende onze lieue neue de Graue Florens, daer God die] ziele of hebbe, beloeft hadde met goeder trouwe, soe vvanneer meester Gherards van Leyden ghebrake berechter der voerseyder Kerke, of dat hi doet bleue, dat hise dan tueen vvittachtighen Papen gheuen soude, die dat verual ende die renten euen ghelike] deelen mochten ende souden, also andere prochipapen in anders onzen poerten, daer tuee waerlicke prochipapen eene Kerke berechten, ende euen ghelike deelen ende kure houden: ende soe vvanneer dat daer of eene storue, dat hi enen anderen vvitteliken Pape na

[1315]

dat hiet met Scepenen niet betoghen en mochte, so hebben vvi hem verliend, ende vvillen dat die Ambochtshere, of sijn Rechtre, doe hebben dien portre penninghe, ofte pande, ofte onscoude ouer] duers naghts na zire vermaninghe, zonder langher te vertreckene: Waer oec dat die Ambochtshere, ofte sijn Scoute dis niet en dade, ende dat Scepenen kenlic vvare, dat die porters van dien een recht nemen moghen vvanner hi comt binder vrihede] van Leyden, zonder al argelist. Ende vvi ombieden onzen Bailliuwen ende haren Boden, ende vvillent dat zij onzen portren van Leyden die scoud jnnen alst hier vorgheschreuen staet: ende hier bi zo vvillen vvi dat elc mensche van buten recht hebbe binnen] der porte van zire scoud ouer duers naghts.

Vord zo vvat by achte Scepenen, ende bi den Rechtre ghecord ende ghemaket vvord, ter orbaere ende ter vorderinghe der porte vorseid, dat zal gheloeft vvesen ende vaste ghehouden van ons, ende van elken man.]

Vord vvant die ghifte van der Kerken van Leyden ons toe behord met vollen rechte, ende onze lieue neue die Graue Florens, daer God die ziele of hebbe, beloefd hadde met goeder trouwe, zo wanneer dat meester Gherards van Leiden gebrake] berechter der vorseider Kerken, of dat hi dood bleue, dat hize dan tueen vvittachtighen Papen gheuen zoude, die dat verual ende die renten euen ghelike deelen mochten, ende zouden als andre prochipapen in anders onzen porten daer tuee vvaerellike]

prochipapen ene Kerke berechten, ende euen ghelike deelen ende kure houden: ende zo vvanneer daer of eene sturue, dat hi enen andren vvitteliken Pape na

[1306]

hem] met dien deele versien soude, ende alsoe voerwaert meer te houden te Goeds eren ende ter prochien salichede te berechten.

Ende om dat vvi Willaem Graue voerseyt, onzen voernoemden poerters van Leyden altoes haer belofte van onzen vorders niet cranken] en vullen, noch breken, soe beloue vvi hem, mede in goeden trouwen, dat vvi hem al die belofte van der Kerke, metten vrieden voerseyt, voldoen sullen ende houden. Ende belonen hem oec al alsulke vrieden ende ghewoenten van marctrechten te houden, als si] hier voermaels ghehadt hebben, ende betoeghen moghen.

Ende soe vvanneer deze voerghenoemde vrieden vernuwet sullen worden van onzen erfnamen of nacomelinghen, Grauen van Hollant, soe sullen si gheuen, ons, of onzen nacomelinghen, Grauen van Hollant,] een heel vat vvijs, ouermids de vernieuwinghe der hantueste, ende der vriede voerghenoemt, van den nuwen erfnamen.

Ende om dat vvi Willaem Graue van Henegouwen, van Hollant, van Zelant, ende Here van Vrieslant voernoemt, voer ons, ende voer] onze nacomelinghe, vullen dat onzen poerters voerseyt, deze voerscreuene vriede vaste ende vvel vvorde ghehouden, soe hebbe vvi hem deze lettere doen bezeghelen met onzen zeghele vtehanghende. Hier ouer vwaren onze lieue ende ghetrouwe] haer Gheraerd Here van Voerne, Borchgraue van Zelant, Haer Niclays Here van Pitte ende van Striene, Haer Heinric Borchgraue van Leyden, Haer Gherard van Eemskerke, Haer Kerstans van Raporst, Haer Gheraerd van Raporst, Haer Jan] de Moelnare, Haer Heinric Splinter van Rey-

[1315]

hem met dien deele verzien zoude, ende also vorwaerd meer te houdene te Gods eren, ende ter] prochien zalighede te berechten.

Ende om dat vvi Willem Graue vornoemd onzen vornoemden porters van Leyden altoes haere belofte van onzen vorders niet cranken en vullen noch breken, So belouen vvi hem mede in goeden trouwen] dat vvi hem al die belofte vander Kerken, metten vrieden vornoemd, voldoen zullen ende houden. ende belouen hem oec al alsulke vrieden ende ghewoenten van marct rechten te houden, als zi hier vormaels ghehadt hebben, ende betoghen moghen.]

Ende zo wanneer dese vorghenoemde vrieden vernuwet zullen vvesen van onzen erfnamen of nacomelinghen, Grauen van Holland, so zullen zi gheuen ons, of onzen nacomelinghen, Grauen van Holland, een heel vat vvijs, ouermits die] vernieuwinghe der handuesten ende der vrieden vorghenoemd, van den nuwen erfnamen.

Ende om dat vvi Willem Graue van Henegouwen, van Holland, van Zeeland ende Here van Vriesland vornoemd vor ons ende vor onze nacomelinghe vullen dat onze] porters vorseid, dese vorscreuene vriede vast ende vvel vvorde ghehouden, zo hebben vvi hem dese lettre doen beseghelen met onzen zeghele vuthanghende. Hier ouer vwaren onze lieue Here ende Oem Haer Ghy bider ghenaden Gods Biscop tot] Vtrecht, onze lieue ende ghetrouwe Haer Gherard Here van Vorne, Borghgraue van Zeeland,

Haer Ghisebrecht Here van Ysselsteyne, Haer Henric Borghgraue van Leyden, Haer Symon van Benthem, Haer Jan van Duuenvorde, Ridder, ende] anderswerf

[1306]

merswale Ridders, ende anders vele goeder liede, bi vvilker lude rade vvi doe te tide vvrochten, ende ons berieden.

Ghedaen in de Haghe in Meye-daghe, int Jaer ons Heren dusent drie hondert ende sesse.

[1315]

vele onzer trouwer manne ende lude, bi vvilker lude rade vvi doe te tiden vvrochten, ende ons berieden.

Ghegheuen inden Haghe des zonendaghes in dortien auonde, jnt Jaer ons Heren dusent driehonderd ende vijftiene.

[Tvoorgaende oudtste Privilegie]

Tvoorgaende oudtste Privilegie was, volghende d'afdeelinghen hier voren, van veertich reghelen, gheschreven op een stuck franchijns, lang eene voet, vijf duymen, drie greynen: hooch eene voet, drie duymen, anderhalve greyn, mit een ploye van eene duym, ende een half greyn. Ende was uyt-hanghende bezeghelt aen roden zijden drom, of gaerne, door den anderen ghevlochten, mit een bleyc groen wasschen zeghel, hooch in zijn dwers-linie een duym: daer in af gedruet stont een vlieghenden eenhoofdighen Aernt, de borst verwapent mit een schild, bezet mit eenen climmenden Leeu, ende in den ommeloop de volgende letteren, van oudt Franxsche letteren.

S. GVILL: COMI: HAYN: HOLL: ZELANDIE AC DN□I: FRIZIE.

Mer t'jongste Privilegie bestaet van drie *ende* veertich reghelen, mede volgende de afdeelinghe hier voren, was geschreven op een stuc franchijns, lang eene voet, drie duymen, zes greynen: hooch eene voet, drie duymen, vier greynen stijf: ende bezegelt mit *eenen* groot groen wasschen zeghel, hooch in zijn dwerslinie twee duymen, vijftalve greynen, daer inne af gedruet stont een ghewapent Man, mit een zwaert (aen een ketenken hangende) in de handt, zittende op een lopende gebardeert paert: verwapent op de borst in eenen schild, aen t'hoofd in *eenen* viercante oorlap, ende in tbardeersel van tpaert, al mit

vier climmende Leeuwen: ende in tvorder verchiert opten ghesloten helm: mitsgaders opt paerts-hoofst mit eenen enckel-hoofdigen vliegenden Aernt, hebbende tzelve zegel in zijnen ommeloop de volgende letteren, van oudt maessel, als voren.

S: GVILL'I: DEI: GRA: COMITIS: HAYNN: HOLL: ZELANDIE: AC: DÑI: FRISIE.

In gheen van beyde de voorgaende Privilegien en werden de Burchgraven van Leyden niet bekent als Heeren van Wassenaer, gelijk oock niet in eenige vande ghene hier voren geroert. Dat meer is, en zijn de Heeren van Wassenaer niet ghenoot, noch bekent in zeeckere twee brieven ghegeven, d'eene by Grave Willem van Henegouwen, &c. in den jare 1345. in de tente voor Wtrecht, ende d'ander by Hertoghe Willem van Beyeren, inden jare 1351. de welke ick ter eeren van de outheyt, om de geschiedenissen in gheheughen te houden, ende te dienen tot onderrechinghe der gener die de Historie van dier tijden zal willen beschrijven, alhier van woorde te woorde by ghevoucht hebbe.

Allen den ghenen die dezen brieff sullen sien, of horen lezen: Willaem Graue van Hyenn: van Holl. van Zeell. ende here van Vrieslant, Saluyt, mit kennissen der wairheit, cont si allen luyden] vvant onse lieue ende ghetrouwe, Rechtere, Burghermesters, Scepen, Rait, ende alle die Ghemeente ghemeenelike van onsen steden, van Dordrecht, van Ziericsee, van Myddelburch, van Delf, van Leyden,] ende van Hairlaem, vercoft hebben op

onse Steden voirscreuen, drie hondert pont ouder groter torneyse siairs lijfrenten, goede ende gaue vander rechter munten des Coninx van Vrancriken] also den gulden florijn van Florense goit ende gherecht voir twalef penninghe groter torneyse, of den florijn gulden diemen hiet den reail voir, vijftien penninghe groter torneyse, of den flo]rijn gulden diemen hiet mitten scilde, goet ende gherecht voir zestien penninghe ende een hallinc, ouder groter torneyse gherekent. Ende al die voirscreuen gout van gherechten loye, ende van] gherechten ghewichte, of de vvaarde dair of in anderen goeden rechten paymente, alsulken personen, ende toit alsulcken terminen te betalen, ende mit sulken voirwairden also die letteren houden,] die vvi ende onse Steden voirnoemt dair of beseghelt hebben, ende over ghegheven sijn toit ieghelijx liue durende, van den personen die de voirseide lijfrenten ghecoft hebben, om ene somme van] gelde die vvj ghehelic ende al ontfaen hebben, ende ghekeert in onsen openbaren ende nutschap, om ons oirloichs vvillen dat vvj op hebben tjheghens die stat van Vtrecht, ende jheghens den Oistvriesen:] Voir vvilke drie hondert pont groter torneyse siaers lijfrenten voirscreuen, vvj bewijst hebben, ende bewisen voir ons, ende voir onse nacomelinghen op draghen, ende in handen setten onsen Ste]den voirscreuen, ende elker Stede bisonder; hem seluen mede te quiten. In den eyrsten in Zuytbeuelant onse tolne toit Jheersickeroirde: onse molenrenten toit Remburswale: onse lant, tiende] ende pacht toit Scaftekijns polre: onse tienden ende renten van Voirtrap: onse gheleyde opte honte: onse tiende die Gillijs van Bairsdorp vvas: onse molen tote Jheersic: onse veer twischen] Bersel ende Beeflant: ende al onse renten die vvi hebben in Noirtbeeflant. Item in Schouden, onsen pacht van nuwe Hughelijns sant: onse molen toit Brouwershauen: onse vdijc van Werijs sant:] onse deel van den vdijc in Somelse dijc: onse deel van der Mare: onse tijmse, tienden in sente Mairtijns dijc: onse tiende in Mallant: onse tollen te Gheervliet, ende toit Strenemonde.] Item in Zuydhollant, onsen tiende, erue, tijns, ende alle goit dat vvi hebben binnen den dijc van Zwindrecht. Item alle tiende ende goit dat vvi hebben in Riederwajrt: onse vere tuischen] Dordrecht ende Zwindrecht: onse grute Tordrecht: onse tollen te Niemans vrient, ende toit Ammers. In Noirhollant, onse vijftich pont Holl. stairs, die ons onse stede van Delf sculdich is] jairlijx van onser bede: onse renten van onsen Hofsteden binnen der vriheit van Delf: al onsen pacht van der poirter lande, van Delf: alle onse renten van onser gruten ende hoppe van] Delf: alle onse renten van der vriede, van Sciedam: alle onse renten van den Ambochte van Maislant: alle onse renten van den hof van Delf: alle onse renten binnen den Ambochte van] Pijnacker: alle onse renten binnen den Ambochte van Berkel. Item al onse Lenten bede, onse bottinghe, ende onse Herfisdede in onser Bailiuscip van Rijnlant: alle onse tienden ende lant] renten die vvj hebben binnen den Ambocht van Haisairtswoude: onse grute binnen Leyden: onse tienden ende renten tote Nuwerveen, twischen Notorp ende Willinxveen. In Kenemairlant] die vischerie van Sparendam: die renten van den hofsteden binnen Hairlem: die vischerye van der sluys toit Alkemair. In Vrieslant, die renten ende die tienden van Gheestmair]ambocht: die tiende van Scaghercogge: die tienden van Hogedwouder Ambocht: ende die tienden ende vischerien van Drechterlant. Behouden des of onse lieue here ende Vader dair] God die siele of hebben moit, of vvi hier voirtijts op enighe van desen voirscreuen goede yemant ienighe bewisinghe ghedaen hadde, ende al dit voirscreuen goit sel vvezen in] onser Steden handen voirscreuen, also langhe also dese lijfrenten duren sullen, al, of in dele. In manieren dat onse Rentemesteren in elken lande dit goit,

*ende dese renten virpachten] sullen, ende die renten ende virvallen dair of opboren
toit onsen Steden behoefvoirscreuen: ende dair of op onsen cost, ende op onse sorghe*

alle die lijfrenten jairlix te betalen toit elken] termine also als si bewijst zijn. ende bezeghelt. buten onser Steden cost ende scade. Ende wair dat enich van onsen Rentemesteren toit enighen termine dese voirscreuen lijfrenten niet] en betailde, also datter onse Steden, of enighe van onsen Steden voirscreuen, of enich poirter van enigher Stede voirscreuen, scade of moynesse dair om leden, so souden onse Steden voirscre-Juen selue hoir hant slaen an allen desen goeden voirscreuen, sonder ondanc dair of van ons, of van onsen nacomelinghen te hebben: ende hoir Boden dair in setten alle goit te virpachten, alle] renten ende virual die van den voirseyden goede vircscreuen, vrilic op te boren, hem seluen mede te quiten jairlijx van alre lijfrente voirscreuen, ende van allen cost die si dair om deden.] Ende vvat vam deser voirseider bewisinghe te bouen bleue, bouen der lijfrente diemen jairlijx betalen sal, dair of souden onse Steden voirseit, ons goit besceit doen, of den ghenen die] vviijt beuelen souden. Ende hier bj hebben vvj onsen Steden gheconsentiert ende gheoirloft, dat si malc mit anderen hem virbinden moghen yegheliker Stede der ander te helpe te comen] in deser sake, vvair bj dat hemluyden alle die voirwairden voirscreuen, vaste, ende ghestade ghehouden vvorde van ons, ende van onsen nacomelinghen. Ende hier voren hebben vvj virteghen] ende virtien voir ons, ende voir onse nacomelinghen, alre vveren van ghedinghe, tsi Gheestelic of Wairlic, ende alle ander saken, die ons, of onse nacomelinghen jheghens dese voirscreuen voir]wairden ende gheloifte helpen helpen, of baten mochte, in wat manieren dat dat wair, ende onsen voirseiden Steden, of hemlieden. hem hinderen of deren. Voirt ghelouen vvj voir ons, ende voir onse na-]comelinghe, onsen voirscreuen Steden. ende elker Stede bisonder, dat vvj hem niemeer bidden en sullen, noch ane hem begheren dat si toit onser behoef, ende van onsen vveghen enighe lijfrenten meer] vircopen sullen op onse voirseide Steden, voir die tijt dat si van desen voirscreuen lijfrenten geheel ende al ghevriet ende ghelooft sullen vvesen. Ende om dat vvj vvillen dat alle voirwairden] ende beloiften onsen Steden voirseid, ende elker Stede bisonder, ende alle horen poirteren van ons, ende van onsen nacomelinghen vvcl ende ghetrouweliken ghehouden vvorden in allen manieren alse] voirscreuen is, so heb vvi desen brief in kennesse der vvairheit beseghelt mit onsen seghelen, ende om die mere sekerheit ende vestenesse, so hebben vvj gebeden, ende bidden onsen lieuen ende ghetrou]wen heren Jan van Heynegouwen here van Bymont, onsen lieuen Oem, heren Willem van Duuenvoirde here van Oisterhout, onsen ghetrouwen Camerlinc, heren Danyel here van der vvarwede, heren Tielman] den Moilnair, heren Harparen van Riede, heren Jan den Moilnair, in Zeelant, heren Wolfairde van Borsele here van der Vere, heren Florens here van Haemstede, heren Airnoude van Haemstede, here] van Moirmont, onsen lieuen neuen, heren Liclaes Kervinc van Remburswail, heren Rase van Cruninghe, in Noirdhollant, heren Janne van Polanen, here vander Lecke, heren Jan here van Egmonde,] heren Jan Parsijn here van Waterlant, heren Dieric van Brederode, heren Gherairde van Heemskerke, heren Symon van Teilinghe, heren Jan van der Wateringhe, heren Willem van Nailduic, heren Willaem] van Outshoerne, heren Jacob van der Binchurste, heren Airnoide van Duuenvoirde, Heren Dieric van Teilinghe, ende heren Dieric van Suieten, Ridderen, ende begheren, vvillen, ende beuelen hem. dat si ghelouen] onsen Steden, ende elker Stede bisonder, vvair dat sake dat onse Steden voirscreuen, of enighe Stede van hem, enich gebrec, of enighe lette hadde van ons, of van onsen nacomelinghen, jof van] yemende anders van onsen vveghen, dat sise an alle dien goede, ende an allen voirwairden voirscreuen, houden,

starken, ende bescermen jheghens ons, jof jheghens onse nacomelinghe, jof jheghens yemant] anders diese dair in hinderen, jof letten vullen, also dat si alle dier goede ende voir-

wairden voirscreuen vriliken ghebruken moghen, hem seluen mede te quiten van der lijftochte voirscreuen,] ende van cost ende van scade, also langhe als enich van den lijfrenten gheduren sal, in allen manieren alse voirscreuen is, ende dat si desen brief mit ons beseghelen. Ende vvj Jan van Heynegouwen.] here van Bymont, Willaem van Duuenvoird, here van Oisterhout, Danyel van der Marwede, Tielman de Moilnair, Harparen van Rieden, ende Jan de Moilnair, In Zeelant, Wolfairt] van Borsel, here vander Vere, Florens here van Haemstede, Airnout van Haemstede, here van Moirmont, Clays Kervinc van Remburswale, ende Rase van Cruninghe, in Noirthollant, Jan] van Polanen here van der Lecke, Jan here van Egmonde, Jan Parsijn here van Waterlant, Dieric van Brederode, Gherairt van Heemskerke, Symon van Teylinghe, Jan van der Wateringhen,] Willaem van Nailduic, Willaem van Outshoirne, Jacob van den Binchurste, Airnt van Duuenvoird, Dieric van Teylinghe, ende Dieric van Suieten, Ridderen, om bede, begheerte, vville ende beuelen] ons liefs heren ende neuen, heren Willaems Graue van Heynn. van Holl. van Zeell. ende here van Vrieslant voirscreuen, ghelouen in goeden trouwen voir ons, ende voir onse nacomelinghen sinen, voirscre]ven steden, ende elke bisonder, dat is te vveten, Dordrecht, Myddelburch, Zerichsee, Delf, Leyden, ende Hairlem, dat vwise in allen desen voirscreuen goeden ende voirwairden, houden, helpen, starken, ende] bescermen sullen na alre onser machten jheghens onsen lieuen here den Graue, ende sine nacomelinghe voirscreuen jheghens alle anderen luyden die hemlieden dair an letten, of deren vvilden] vvair bj dat sijs altois ghebruken moghen vrilic hem seluen mede te quiten van den voirseiden lijfrenten, In allen manieren alse voirscreuen is: ende hebben desen brief in kennessen der vvairheit] mit onsen lieuen here den Graue voirss. beseghelt mit onsen seghelen. Ende vvair dat an desen brieue een seghel ghebrake, of meer, dier sculdich vvair an te hangen, of datter een seghel te] breken vvorde, nochtien soude dese brief hebben alle die craft, ende alle die moghenthede behouden, ghelike of alle die seghel gheheliken, ende onghequets dair an henghen, dier sculdich, vva]ren an te hangen alse voirscreuen is. Dit vvas ghedaen in onse tente voir Vtricht des dinxdaghes voir sente Jans dach Baptist te mydsomer, Int Jair ons Heren Duysent, driehon]dert vijf ende viertich. Ende is geteyckent in vougen als volcht.

[Den voorgaenden brief bestaende, volgende de afdeelinghen hier boven]

Den voorgaenden brief bestaende, volgende de afdeelinghen hier boven, van zevenenvijftich volschreven reghelen, ende omtrent een achtepaert, was gheschreven op een stuck franchijns, lang een voet, drie duymen, drie greynen: hooch een voet, twee duymen, twee greynen: behalven een ploye van omtrent twaelftalve greynen, ende bezegelt mit vijftentwintich verscheyden zeghelen: wezende boven elcke staert (al te samen van franchijn) geschreven, over teerste Comes, ende over alle de andere hun behoorlic getal, van

twee of beginnende, ende eyndende mit vijftwintich. Vorder bezeghelt aende eerste staert mit een groot groen wasschen zegel, hooch in zijn dwers-linie omtrent twee duymen, vier greynen, afghebeelt mit een gewapent Ritter, zittende op een loopende gebardeert paert: wiens schilt opte borst, mitsgaders tbardeersel, bezet waren mit vier climmende Leeuwen. Van welck zeghel tbovenste, ende ter zijden naer beneden toe loopende, af gebroken, ende wech was: In voughen dat t'overblijfsel noch mocht zijn omtrent drie vierdepaerten. Het tweede zegel was gantsch wech, twelc hooch hadde geweest omtrent een duym. Tviijfde ende tzevende waren elc groot omtrent zeven greynen, ende verwapent mit een schilden, bezet mit een Molenrat. Tzeventiende was noch in zijn volle ronde, hooch zeven greynen, van voren boven gebroken: maer onder hebbende een volmaect hanghende schilden, bezet mit een climmenden Leeu. Tachtende was mede in zijn volcomen ronde, genouch geheel, hooch omtrent zeven greynen: hebbende in tmidden een recht staende schilden, bezet mit een climmenden Leeu. Tweentwintichste hooch omtrent zes greynen, was onder heel wech: maer was noch te zien dat het int midden hadde een recht staende schilden, bezet mit een climmende Leeu. Maer belanghende de andere zegelen, als de derde, vierde, zeste, achtste, negende, tiende, elfde, twaelfde, dertiende, veertiende, vijftiende, zestiende, neghentiende, twintichste, eenentwintichste, drientwintichste, vierentwintichste, ende vijftwintichste, waren meest gantsch wech: doch al te zamen gezegelt gheweest, gelijk te zien was, zo uyt het over gebleven aenhanghende wasch, aen eenighe staerten noch zijnde: doch zulx, dat daer uyt niet zeeckers, of kennelix en const werden gespeurt, als ooc uyt de moeten, ende groenicheyt van twasch aen de staerten zijnde: Wt welcke te speuren was dat de dwers-linien meest geweest waren van omtrent zeven, eenighe van omtrent zes greynen.

[Willem Hertoge van Beyeren, Graue van Hollant]

Willem Hertoge van Beyeren, Graue van Hollant, van Zeelant, ende heere van Vrieslant, maken cont allen luden, vvant onse lieue ende ghetrouwe Jan heere van Egmonde, Jan heere van Waterlant, Gheret heere van Eemskerke, Jan vander Wateringhe, Jan de Moilner, Gheret van Egmonde, Jan van Bloemensteyne, Willem van der Wateringhe, Ridderen: Jan van Arkel, Jan heere van Cuylenburch, Jan vander Noordelois, Heynric van Eemskerke Heynrix soen, ende Danel van Toleysen Knapen. Ende onse lieue ende ghetrouwe Steden, alse Dordrecht, Delf, Leyden, Herlem, Aemstelredam, Alcmaer, Medenblic, Oudewater, Sente Gheerdenberghe, Sciedam, Rotterdam, ons vvcl ende trouwelic mit horen maghen, vrienden, ende hulperen bi gestaen hebben, ende daghelix bi staen, om ons Graue ende Here in onsen Graefscepen van Hollant, van Zeelant, ende heerlicheyt van Vrieslant te helpen houden, ende onse vyande helpen vvederstaen, die ons dier Graefscippen en Heerscippen voirscreuen virdriuen vvillen: ende ons, ende onse vrienden voir-

screuen, mit alre ondaet, pinen ons lijfs ende goits te virdriuen ende te rouen, alse heere Willem van Duuenvoird, heere Jan van Pollanen, ende sine Broeders, heere Dirc van Brederode, heere Arnt van Duuenvoird, heere Jacob ende heere Harbende vander Binchorst, heere Harbaren van Rieden, heere Florijs vander Boichorst, heere Gheret van Heemsteden, heere Jan van Merensteyne Ailbrechts soen, heere Willem van Outsorne, heere Dirc van Raporst, ende heere Gheret van Poilgheest Ridderen: heere Mathijs vander Burch Priester, Jan van Noertich, Jan vander Made, Reyner Deuer heeren Gherijt soen, Gherijt die euer Jans soen, Florijs van Raporst, Kerstant, Wouter ende Anders hoer broeders van Raporst, Gherets kinderen, Arnt van Groeneuelt, Jan vander Burch, Jan Symons soen, Jan Symons soen vander Burch, Knapen: ende al hair ghesinde ende mede hulperen ende ghestarket hebben jehghens ons, ende ons alle saken die onse lieue ende ghetrouwe hulperen ende vrienden, ende alle hair maghen, vriende ende hulperen ghedaen hebben, of doen sellen, In vvilker vvijs dattet ghesciet is, of ghescien sal om onsen vyanden ende horen hulperen voirseit, te deren ende vvi ghelouense daer of tontheffen, ende hun te volstane: Ende ghelouen onsen lieuen ende ghetrouwen vrienden ende hulperen, voirscreuen, voir ons ende voir onse nacomelingen, dat vvi dese voirghenoemde luden onse vyande ende hoir hulperen alse voirscreuen is; ende horen kinderen vyt onsen Graefscipen ende Landen voirs. houden sullen, ende nimmermeer mit ons te laten zoenen, noch in onsen Landen te laten comen, noch op alsulken goeden als hore plaghen te vvesen eer sise jehghens ons virbuerden, ten soude vvesen bi volcomen goidenken ende nade onser lieuer ende ghetrouwer Ridderen, Knapen ende Steden voirnoemt.

Voert soe ghelouen vvi onsen lieuen ende ghetrouwen hulperen ende vriende voirs. dat vvitrouwelic ende vvel bi hun vviuen sullen, als een goit Heere bi sinen lieuen ende ghetrouwen Ridderen, Knapen ende Steden billic blijuen sal. Ende vvi en sullen onser Graefscappen, ende Heerlicheyt voirs., noch der vp cominghe van Henegouwen nimmermeer virtyen, of gaen, quijscelden, vircopen, virsetten, beleenen, virpachten, noch heel noch deel dair of vyt onsen handen brengghen, ten sie bi rade ende goidenken onser Ridderen, Knapen, ende Steden voirnoemt.

Voert bekennen vvi vvaer dat onser ghebrakt sonder vvitachtige gheboirte van ons te laten, des God virbieden moit, dat Hertoge Ailbrecht onse Broeder dan recht Oer; ende lants Heere is van onsen Graifscipen ende Heerlicheyt, onse Broeder, die dan naest hun ouste waer, nederwaert: In alre manieren alse onse Vrouwe ende Moeder die Keyserinne van Roemen, bi hant ons liefs heeren ende Vader des Keyzers van Roemen, die God ghenadich zie, ende bi hant Hertoge Lodewijcs onse ouder Broeders, ons an desen Graefscipen ende Heerlicheyt Voirs. ghegoit hebben, ende te comen vp onsen Broederen in zulker manieren alse voirscreuen is. Ende hieromme bidden vvi, ende ghebieden mid vterlicken begheerten ende vvillen, ende oic omme dat recht is, onsen lieuen Ridderen, Knapen, ende Steden, ende anders al onsen ghemienen landluyden, Edel ende onedel, Poerten ende Dorpen, ghenoeft of onghenoemt, vvant vvi vvillen of onser ghebrake alse voirs. is, dat si rustelic, ende sonder discoert haren rechten Heere vveten moghen, dat sine dan ontfangghen ende houden, voir haren rechten lants heere, Hertoge Ailbrecht onsen Broeder, of onsen outsten Broeder naest ons nederwaert die dan vware, vvaert dat Hertoge Ailbrecht naest ons niet en leuede, alse voirscreuen is, jof dat ziere ghebrake na ons sonder vvitelike gheboerte, in manieren dat Hertoghe Ailbrecht voirs., of onse outste Broeder naest him voirs. vvaer Hertoghe Ail-

brecht niet binnen onsen Landen ende Steden voirs. quame sonder heercracht, ende sonder yemand mit him te brengen van onsen vyanden voirscreuen, noch van hore partye vware: ende hi onsen goeden luden ghemeenlic, Ridderen ende Knapen, Steden ende ghemeenten svvoer; ende seghelde al haer recht ende hantuesten te houden, ende die Graefscepen ende Heerlicheyt heel ende alinghe hun nimmermeer after te gaen, noch te virtyen, noch onse vyande voirs. nimmermeer in den Lande te laten comen na alden manieren die voirghescreuen sien. Ende om dat vvy vwillen dat onse lieue ende ghetrouwe Ridderen, Knapen, ende Steden voirs. in allen poynten vvel bewaert zijn, ende eendrachtich bliuen, ende onser broedere engheen, noch onghenen anderen Here ontfaen, dan onser Broderen een, In der manieren alse voirscreuen is, Soe hebben vvi him ghebeden, gheheten, ende beden, bidden, hieten, ende ghebieden dat zi him des verbinden eendrachtich te bliuen, ende nyemant anders te doene dan voirscreuen is. In oirkonde des briefs open beseghelt mit onsen seghel. Ghegheuen des sonnendaechs vpten beloken Pijnster-dach vpten drie ende twintichsten dach van Meye, int Jaer ons Heeren duzentdrie-hondert een ende vijftich.

[Getrocken ende genomen uyt tvoorgaende oude Privilegie bouc]

Getrocken ende genomen uyt tvoorgaende oude Privilegie bouc, beginnende aen de tweede zijde van het achtste bladt, ende eyndende mit de tweede zijde van het negende bladt.

Op de Privilegien ende brieven hier voren vervatet, ende inne-gelijft, mit ernst lettende, ick mit verwonderen ghezien hebbe tghene Pontus de Heuter stelt in zijnen gheslacht-boom van den huyze van Wassenaer: Dat Philips, zone Henrix, Heere van Wassenaer (die hy stelt int jaer 1319. overleden te zijn) van Hertoge Willem van Beyeren, de tweentwintichste Grave, van tBorchgraefschap der stadt Leyden af ghestelt zoude zijn, om dat hy in den jare 1356. mit toorn ontsteecken zijnde, ghescheurt hadde eener edeler Vrouwen brieven, mit des Graven van Hollants zeghele ghezegelt zijnde: daet by vougende dat de ghemelte Heer Philips van Wassenaer ghestorven zoude zijn in den jare dertien-hondert ende zessentzestich. Niet dat ick zulx van onwarachticheyt voor ghenomen hebbe te beschuldighen, maer ghedraghe my totter waerheyt, ende tot de brieven die daer van in wezen mogen zijn: Zo vele isser van, dat het voor-verhaelde, mitsgaders tvorder van zijn, de Heuters, schrijven, aengaende den huyze van Wassenaer, mit de voorgaende by my hier voor-ghebrochte brieven (van onwedersprekelicken gheloove zijnde) niet over een en coemt: in voughen dat elck een mit goeder redenen ophouden mach zulx volcomelicken te gelooven, zo langhe daer op (om te ghebruycken de eyghen woorden van tprivilegie Graven Willems van dijnsdage naer Jaersdach 1340.) een waerheyt verzocht, bezeten, ghehoort, ende ghescheyden zal zijn.

Ende hier mede ghenouch ghezeyt zijnde vanden twijffel of het Borchgraefschap van Leyden van outs aen den huyze van Wassenaer ghehoorich zy gheweest, zal de redene hernemen daer ick die ge-

laten hadde, ende by brenghen wat gheschil tusschen den Burchgrave ende der Stadt gheweest zy inden Jare 1357. ende hoe tzelve by raedt ende believe vanden Grave, is ter neder geleyt: Om twelck te verstaen, dienen zullen de brieve hier inne ghelijft.

[Hertoghe Willem van Beyeren, Graue van Henegouwen]

Hertoghe Willem van Beyeren, Graue van Henegouwen, van Holland, van Zeland, ende van Vriesland, doen cond allen luyden dat bi onsen] consente ende vville is dat onse lieue ende ghetrouwve Here Dieric van Wassenaer, Borchgraue van Leyden, ouer een te draghen, ende] ene effeninghe te maken mit onsen goeden luden van onser stede van Leyden: Ende vves hi bi sinen vrienden daer toe doet, ende] bi den horen die si daer van beyden ziden toe voeghen, Des sie vvi vvel ghepayt, ende houden dat stade ende vaste voir ons ende voir] onsen nacomelinghen tot evveliken daghen. In oirkonde desen brieve beseghelt mit onzen seghete. Ghegheuen inden Haghe op sente] Katelinen auond, int jaer ons Heren M^o C C C seuen ende vijftich.

Onder staet gheschreven *Iussu Dn^oi*, ende wat lager *Pn^off Choirepo t'iectñ & dño W^o de Wat'ring*. Ende is onderteeckent *W. H'm*.

Den voorgaenden brief bestaende, volgende de afdeelinghen hier voren, van vijf gheele, ende eenen halven regel, was geschreven op een stuc franchijns, lang acht duymen, een greyn: hooch twee duymen, zestalf greyn: ende bezegelt aen eenen enckelen uytghesneden staert, van omtrent vijftalf greyn, mit een groen wasschen zegel, hooch in zijn dwers-linie omtrent elf greynen: daer inne afghebeelt stont een tweehoofdighen vlieghenden Aernt, de borst gewapent mit een gequartilleerden schild, ter rechter zijden mitte wapenen van Beyeren, als dwerssche ruyten: ende ter slincker zijden mitte wapenen van Henegouwen, &c. als vier climmende Leeuwen: den ommeloop daer inne staende, meest gebroocken ende wech.

[Dirc van Wassenair, Burchgraue van Leyden Ridder]

Dirc van Wassenair, Burchgraue van Leyden Ridder, Doe cond ende kenlic allen luden, vvant mine meninghe is, ende altois ghevveest heft, ende of God vvil, bliuen] zel in rusten te vvezen mit allen

minen onderzaten. Ende ic in een deel tiden in tvviste ghelghen hebbe jegens der gemienre stede van Leyden, ouermids dat] zi aenghetast ende ghebruyct heft jeghen minen vville, dair ic recht toe vvaende ghehadt hebbe, alrehande goede die ghelegghen ende op gheresen zien binnen] der Stede voirseyt, alse vvaghe, ellemate, buttermate, medepenning, berye, azise, scole, costerye, scrijfambocht, bodeambocht, ende dobbelscole, Ende] vvant mijns liefe ende gheduchts Heren Hertoghe Willaems van Beyeren, Graue van Henegouvvven, van Holland, van Zeland, ende Here van Vriesland vville ende] begheerte is, dat ic mitter Stede voirscreuen op een draghe, ende elc mit anderen in rusten bliue: Ende so vves vvi an beyden ziden dair toe doen, dat] hi dat stade ende vaste houden zel voir him ende zinen nacomelinghe, alse een open brief dair of hout, dien ic der Stede voirseyt ouerghegheuen hebbe] jeghens die vvilke ic ghien tvvist ghehadt en hebbe, dan van goeden voirscreuen roerende is: Ende dair ic te veel stonden of te talen ghevveest hebbe voir minen] Here den Graue, jeghens der Stede voirnoemt. Ende vvant mine meninghe ymmer is mijns liefs Heren vville ende consente te viruollen, ende eendrachtic]heyte mitter Stede te hebben: So heb ic mit minen vreenden ende maghen dair op goed voirsien, ende vlitich ondersoec ghehadt, ende hebben gheuon]den, ende vinden, ende kennen dat die stede van Leyden na horen betoghe dat zi heeft, ende ic ende mine vreende vvel gheexamineert, ende onder]socht hebbe toit den voirscreuen goeden goet recht heft, ende hoer toebehoeren, ende nyemand anders: Des ic der stede van Leyden vrilike mien]ne laten te ghebruken: Ende scelde die vreendelike, ende mit gonste quite toit hare behoef, voir mi ende voir mine nacomelinghe. Ende beloue in goe]den trouvvven voir mi, ende voir mine nacomelinghe dese voirscreuen goede nimmermeer aentetasten, aentecalengieren, noch der Stede moenesse of hinder] dair an te doen. Ende ymmer der Stede voirscreuen te starken ende hulpich te vvesen, jeghens yemande die der Stede namaels hinderen vvoude an den goeden] voirscreuen. In kennesse der vvairhede so heb ic dezen brief bezeghelt mit minen zeghel. Ende om die meerre zekerheyt so heb ic ghebeden craf]tighen ende vvizen luden, minen, maghen ende vreenden, Heren

Willaem van der Wateringhe, Ridder, Heren Willaem Heerman, persoene der Kerke van Hair]lem, Gherede van Oestgheest, ende Janne Oem, die bi ende ouer deze voirscreuen voirvairden ghevveest hebben, mit anders eendeel van minen vrienden] ende maghen, dat zi dezen brief mede bezeghelen vvilden mit haren zeghelen. Ende vvi Willaem vander Wateringhe Ridder, Willaem Heerman per]soenre der Kerke van Hairlem, Ghered van Oestgheest, ende Jan Oem, om bede ons liefs Heren ende neue Heren Dirx voirscreuen, ende om dat vvi] bi ende ouer der voirscreuen voirvairde ghevveest hebben, ende mede om die meerre vasthede van liefde ende gonste te bliuen tusschen onzen lieuen] Here ende neue voirscreuen an die ene zide, ende onzen lieuen ende gheminden vrienden den ghemienen poirteren van Leyden an die ander zide, So] hebben vvi desen brief in kennesse der vvairheyte mede bezeghelt mit onzen zeghelen. Ghegheuen int jair ons Heren dusent drie-hondert, zeuen] ende vijftich, op sinte Andries auond.

Den voorgaenden brief bestaende, volghende de afdeelingen hier voren, van drientwintich volschreven reghelen, ende omtrent een derdepaert, was gheschreven op een stuck franchijns, lang omtrent acht duymen, achtaf greyn: hooch vier duymen, drie greynen, behalven een ploye van omtrent zeven greynen, ende bezeghelt aen double franchijnen staerten, al tot vijf plaetsen door de ploye gesteecken, mit vijf groen wasschen zeghelen.

Het eerste van den Borchgrave, hooch in zijn dwers-linie omtrent neghendalve greynen: daer inne afghedruct stont een ghequartilleert schildeken zonder helm ofte tymber, bezet ter rechter hant mit drie halve manen, ende ter slincker hant mit een dwers-lopende balck: hebbende in zijn ommeloop (die tot twee plaetsen gebroocken was) noch deze letteren *S. THE . . . . SSENKASTELL . . . . MILITIS.*

Het tweede van Wateringhen, hooch omtrent zevendalve greynen, daer in af gedruct stont een staende schildeken, bezet mit een achtpointighe sterre onder een bare, hebbende in den ommeloop deze letteren *S. WILLELMI DE WATERINGE MILITIS.*

Het derde van Heerman: hooch omtrent zes greynen, daer inne af gedruet stont een schildeken, bezet mit een cruys, aende vier eynden, ommegecromt in fanctsoen vande Lelien bladen, ende in den ommeloop *S. WILHELMI HEER-MAN.*

Het vierde van Ougstgheest: hooch omtrent zestalf greyn, daer inne af ghedruet stont een schildeken, bezet mit een cruys, als voren, hebbende in den ommeloop *S. GHERAERD VAN OESTGHEEST.*

Ende het vijfde van Oem, groot in zijn dwers-linie omtrent vijftalve greynen, daer inne af ghedruet stont een cleyn schildeken, bezet mit drie manen: hebbende een bastoen, ende in den ommeloop *S. IANS OEM.*

Zodanich was de vriendelicke ende gonstighe quijtscheldinghe van den Burchgrave mit zijnen ondersaten, der gemeenre stede van Leyden, ten overstaen, ende by tusschen-spraecke, niet alleen van zijnen hier boven genoemden, maer van noch veel liever ende vast-bindender maghen ende vrienden: om twelck beter te begripen, zalmen naerder ende claerder onderrechinghe becomen uyte quitantien hier inne ghelijft.

[*Dieric van Wassenaer, Burchgrauve van Leyden Ridder*]

Dieric van Wassenaer, Burchgrauve van Leyden Ridder, Doe cont allen luden dat ic ontfanghen] hebbe bi Willems Clerxs hant van minen lieuen ende gheminden Scoute, Scepenen, ende porte miesters van] Leyden tvvie hondert ende drie ende dertich scilde, in minneringhe van dien ghelde die si mi ghelouet] hebben ende toe gheseit, als van zeuen hondert, scilden, vvair of ic mi belye van den eersten daghe] een derendel bitaelt, dat is te verstaen tvvie hondert ende drie ende dertich scilde, ende sceldse dair] of quite ende vri van den eersten daghe als vander betalinghe, ende van den zegghen, daer dat zegghen] of vvas, ende hout tot Kersauont naestcomende binnen den vier heylighen daghen. In oirconde desen brieue] bizeghelt mit minen zeghel; int jair ons Heren dusent drie hondert zeuen ende vijftich, op sinte Andriens dach.

Dieric van Wassenaer, Burchgrauve van Leyden Ridder, Doe cont allen luden, dat ic ontfanghen hebbe] bi Willems Clerxs hant van

*minen lieuen ende gheminden Scoute, Scepen, ende portemiesters van Leyden
 tvve]hondert ende drie ende dertich scilde, in minneringhe van dien ghelde die si mi
 ghelouet hebben ende toe ghe]seyt, als van zeuen hondert scilden, vvair of ic mi belye
 van den anderen daghe een derendiel bitaelt] dat is te verstaen tvvie hondert drie
 ende dertich scilde, ende sceldse dair, of quite ende vri, van den] anderen daghe als
 vander bitalinghe ende vanden zegghen dair dat zegghen of vvas, ende hout tot
 Paesken] naestcomende binnen den vier heylighen daghen. In orconde desen brieue
 biseghelt mit minen zeghel] int jair ons Heren dusent, driehondert acht ende vijftich
 des donresdaghe na Paesch daghe,*

*Dirc van Wassenair, Burchgrauue van Leyden, Doe cond allen luden dat ic mi belye
 vol ende al voldaan ende] betailt zeuen hondert scilde, vier ende tvvintich vlaemsche
 grote gherekent voir den scilt, die die Ste]de van Leyden mi sculdich vvas, dair ic
 haren opene brief of hadde, also van enen segghen dat] Heer Willaem van der
 Wateringhe, ende Heer Willaem Heerman Cureyt der Kerke van Harlem ghe]seyt
 hebben tusschen mi ende onsser Stede van Leyden, Roerende van zulken goede also
 ic aen calen]gierende vvas, ende nuter tijt der Stede toebehoren. Die ic vry ende
 quite ghesvouden hebbe ter Ste]de behoef, also mine opene brieue dair of houden,
 die die Stede voirsz dair of heft. In kennesse] der vvairhede so heb ic desen brief
 beseghelt mit minen zeghele. Ghegheuen int jair ons Heren M^o C C C^o acht ende
 vijftich des dinxdaghes na Sinte Bauen dach.*

Al geschreven in franchijn, ende uythangende aen enckelen franchijnen uytgesneden
 staerten, (tderde alleenlic door gesteecken zijnde) bezegelt mit groen wasschen
 zegelen, hooch omtrent acht greynen, meest gebroken zijnde: doch zulx, dat int eerste
 af gedruet stont een staende schilden (zonder helm of tymben) gequarteleert ende
 bezet, ter rechter hant mit drie halve manen, ende ter slincker hant mit een balck.

*Wi Costijn van der Bregghe, ende Ysebrand Roetairds zoen Scepen in Leyden, Doen
 cond allen luden dat quam] voir ons Willaem*

die Clerc, Rentemeester Heren Dirx van Wassenair, Burchgraue van Leyden, ende ghe]liede dat hi ontfaen heft van Gherede Rijsvvic, ende Dirke van den Bosche Poirt Meesters nuter tijt] van Leyden, tvvie hondert ende vier ende dertich scilde, vier ende tvvintich vlaemsche grote voir den] scilt. Dair die termijn van betalinghen of vvas te Valkenburgher marcte lest virleden. Ende voirt] mede so belyede Willaem voirscreuen mit desen voirscreuen ghelde zeuen hondert scilde die die Stede den Burch] grauen sculdich vvas, vol ende al betailt. In oirkonde desen brieue beseghelt mit onzen zeghelen.] Ghegheuen int jair ons Heren M^o C C C^o acht ende vijftich, des dinxdaghes na Sinte Bauen dach.

Gheschreven in franchijn, ende bezeghelt aen twee uythanghende enckele uytgesneden staerten, mit twee cleyne groen wasschen zegelkens van omtrent zestalve greyn, daer van teene hadde tafdrucsel van een staende schildeken, bezet boven mit tweemaal twee gecruyste flotelen benefens den anderen staende, ende daer onder een baer, hebbende inden ommeloop in letteren: *S COSTIIN V . . . . B . . . . GHE.* ende tander was ghebroocken, zonder daer aen yet zeeckers te connen speuren.

Alle welcke quijtantien, wezende warachtige ghetuyghen vande vrienden ende maghen die de zaecke ghemiddelt hadden, ick goet gevonden hebbe hier in tlanghe by te voughen, om daer inne genouch te doen de zorge by onzen voorouderen ghenomen ende ghedraghen van de zelve, mit, ende benefens des Stadts byzonderste stucken op ghesloten, ende tot noch toe vlijtelicken bewaert te hebben: latende een yegelick zijn bedencken waeromme in alle de voorgaende brieuen alleenlic genoemt wert Dirc van Wassenaer, zonder den tijtel vande heerlicheyte van Wassenaer aen te nemen.

Alhier nu ghevallen zijnde opt woort Poortmeesteren, twelck by vele (mit onrecht) tot noch toe gehouden, ende verstaen is, dat het die ghene geweest zouden zijn, diemen nu noemt Burgermeesteren, van outs Raetsluyden, hebbe tot verclaringhe ende onderrechtinge van dien, alhier mit een woort willen aen roeren dat tzelve gheweest zijn de ghene die wy noemen Thresoriers, ende tbewint van des Stadts penninghen gehadt hebben: ende mit eenen bedienden tampt vande Vestmeesteren, gelijk tzelve ten deele blijkt by de voorgaende laetste

quijtantie, maer ten vollen by de oude keuren van omtrent tjaer dertien-hondert tzeftich, wezende vanden volgenden innehouden.

Item so sellen die Poortmeesters alle Jaer als si hoer rekeninge doen, al hoir gebrec inder rekeninge sluten, vvant dat si yet vergaten buten hoir rekeninge, dat sullen si selue betalen buten der Stede cost.

Item vvanneer der Stede geuallet enighe heeruaert, jof hoghe reysen te doen die tot groten cost staen, So sullen die poortmeesters hoir rekeninge daer of doen binnen eenre maent na dat die reyse ghedaen is. vvairt dat si des nyet en deden, so soudent si verbueren onder hem vieren elx daghes na dat si daer mede toefden bouen der maent voirsz. x □ daer of die Here dien helpt, die Burchgraue een vierendeel, die Stede een vierendeel, ten vvaer dat die maent quame binnen der termine van sinte Martijns misse, als die poortmeesters schuldich sijn te rekenen na inhoud der Cuer, so zouden sijt mit eenre rekeninghe doen moghen, ende anders niet.

Item so en zellen die Poortmeesters die nv sijn, of naemaels vverden zullen, ghien timmeringhe an nemen vander Stede vveghen an vesten, an poorthuse, noch ander stedehuys, ten si bi rade ende goetdenken den meesten hope vanden Gerechte ende der Vroescap vander Stede: ende vvaer dat sake dat die Poortmeesters alle te samen, of een of tvvie bjsonder sulke tymmeringe als voirs. staet, an namen bi hem seluen buten den Gherecht ende der Vroescap, vves cost dat si daer an leyden, daer en soudmen hoer rekeninge niet of horen, noch die stede en soude dien cost nyet ghelden.

Van den Poortmeesteren hier mede een eerlijck afscheyt nemende, zullen wederkeeren tot onzen Borchgraven: maer alleer wy comen tot nieuwe onderlinge geschillen (de voorgaende noch niet wel vergeten zijnde) dient hier tot onderrechtinge, aengaende den ghehuysden aen den Burch, dat oock onder de stucken vande Stadt, eenen brief in vanden volgenden innehouden.

[Dirc van Wassenaer, Burchgraue van Leyden, Ridder]

Dirc van Wassenaer, Burchgraue van Leyden, Ridder, doe cont allen luden dat ic vercoft hebbe alle die eruen] die gheleghen zien omtrent die Burch, alsoe Fameynsen Floriis Meliis zoens vveduen erue, alsoe als zitt nu be]muyrt heft, ende voerd van Dirc Nannekiins zoens erue alsoe als hiit bemuyrt heft, alle ommegeens die Burch] tote Dirx huysse toe van den vliet dair hi nu ter tiit in vvoent, alsoe alst een yeghelike nu ter tijt bemuyrt] heft, te vvaren tote evvighen daghen] voer mi ende voer mijn nacomelinghen, him ende horen nacomelinghen: voert belie ic mi van desen voirscreuen] eruen al vol betailt ende voldae den sesten penning mitten eersten: voert zient voervvairde dat een yeghelike] van desen voirsreuen luyden die dese eruen ghecoft hebben jeghen mi, zine muyren maken selle ende houden ander halfstien dicke, ende achte rode voete hoich, ende dese maten an te segghen binnen an enen yeghelike muyr, en] bi den Gherechte van Leyden die mate an te segghen, ende niet lagher die muyre te maken, mer vvvel hogher] of zi vvillen: voert soe mach een yeghelic tymmeren op dese muyren na zinen vvulle, mar een yegheliic] sel zinen haluen vvaterganc buyten deser muyren behouden: ende dat en zel ic noch mine naicomelinghe] him niet moeghen verbieden. Voirt soe zien noch voirvvairde dat niemant van alle dese voirscreuen enigen] vytgang hebben zel toter burchvvard, mar sellen alle bemuyrt vvesen tot evvighen daghen, ten sie allien] dat een yeghelic in zijn erue hebben mach en in zinnre muyre ter burchvvard ene doere halfs stiens] dicke, vier voete vvijft, ende ses voete hoich, jof daer en binnen, in deser manieren offer yenich noet van brant] quame, des God verren moit, soe souden zi moeghen een yeghelic zinn doer op doen tote dier noet, ende zinn] goyd dair vluchten an die burch ende verberghen: ende vvanneer dat die brant gheudet vvair, soe sellen een ye]ghelic zinn doer den vveder toe legghen: ende alle dinghe sullen vvesen sonder arghelist. Voird die graft die ghe]legghen is tvvisken Werenbout, Willems zoen, ende Jan Clays soen die selmen houden an vvater toter ghemiene] bruycvvair ende oirbair. Voerd die grafte tvvisken Dirx van den Vliete ende Clays Jans zoen die en sel nie]ment moghen betimmeren, mar die sel bliuen ter burch oirbair ende der buyre bruycvvair. Voerd soe heb] ic of ghelaten

van allen desen voirscreuen die dese eruen nu ter tiit jehens mi hebben, al vvair dat zake dat yenich] van him allen miin erue an ghedaen hadde of ghebruyct, dat ic him dair of ghiene moynesse of doen en] sel noch calingyeren, ende sceldese dair of quite voir mi ende voir mine nacomelingen, Om dat ic dit vvittelic] ende ghetrouwelic houden vvil voer mi ende voer minen nacomelingen allen den ghenen voerscreuen, him ende horen] nacomelingen, soe heb ic desen brief open bizeghelt mit minen zeghel. Ghegheuen int jair, ons Heren duzent] driehondert ende tsestich op den dertienden auont.

Ende was gheschreven op een stuck franchijns, lang zes duymen, elf greynen: hooch vijf duymen, zes greynen: ende bezeghelt aen een enckelen uythanghenden door-ghesteecken ghevlochten franchijnen staert, mit een groen wasschen zegel, hooch omtrent acht greynen, hebbende tafdrucksel vande wapenen van Wassenaer, ghelijck die hier voren zijn beschreven.

[Hoe langhe de zaecken tusschen den Burchgraven ende der Stadt]

Hoe langhe de zaecken tusschen den Burchgraven ende der Stadt hier naer in vrede ende eenicheyt zijn ghebleven, en hebbe ick noch niet ghevonden: wel hoe van zijnent weghe de ampten van Schout ende Gerechte beleent zijnde, de Stadt de zelve in den jaer dertien-hondert zevenentachtich heeft moeten lossen, gelijk men tzelve, mitsgaders wat ten opsichte van dien vorder is gepasseert, ten genougen zal vinden ende verstaen connen uyt de brieven hier inne ghelijft.

IC Philips van Wassenaer Ridder, doe cond allen luden dat ic bi rade ende goetdencken mijns liefs gheduchte heren van Hollant ende anders] mijnre vriende rade ouerdragen ben midder stede van Leyden, bi consente ende goetdencken des Gherechts ende der Vroetscap so zi mit] der ghemeenten ghesproken hadden vander Stede voirs. om die meerre rust ende vrede vville, ende om ghemeen oirbair der Stede al] sulcke punten ende voirwaerden als hier na bescreuen staen.

Inden eersten is mijn meninghe die Stede mit alle mijnre macht in] goeden rusten ende vreden te houden, ende alle ghescille, discoer ofte twi neder te helpen legghen, ende hoer te hulpen raden in allen] sticken daer si ingheuordert mach vvesen te recht ende te reden waert, na alre mijnre macht. Voirt zient voirwairde sulken]der Stede ende mi, datmen van deser tijt voert dan nymmermeer tot ghenen daghe ghelt lienen en sel vp tScoutambocht,noch] vp Gherecht voirsreuen vander stede.

Ende daer omme gheloue ic voir minen heer minen Vader, voir mi, voir Dirc minen brueder] ende voir onser alre nacomelinghen, dat vvi van nyement die leeft inder tijt dat men Scout of Gherecht setten sel, yenich] verloren ghelt nemen sellen, noch daer vp lienen sellen, of anders enich profijt, hoef ghenoeemt mach vvorden, daer in zoeken] sellen die ons om dier zake vville erghens in te bate comen mach, mer altoes sulke lude, dair in te setten daer die Stede vvel mede] bewaert is, ende dat volc best mede in vreden bliuen mach. Voert en sel men te Leyden ghienen Scout setten, hi en heeft eerst] te Leyden, vier jaer poorter ghewoent mit alinghe zijnre vvoenstat, ende alle boeten] die der Stede toehooren, daer zel mijn Scout den Poertmeesteren toter Stede behoef goede rekeninghe of doen ende bewisinghe] als hijs van him virmaent vvorde. Hier omme zel mi die Stede voldoen ende betalen sulc ghelt als voertijts vp tScout-ambocht] ende Gherecht plach te staen, daer die somme of beloept, vijf ende twintich hondert ouder scilde van Vrancrijc, of voir elken] scilt tpayment van sesse ende veertich vvitter grote ende enen haluen, of hoirre vvaerde, daer of sel vvesen die betalinghe van] enen vijftendeel tot sinte Jans daghe te midzomer naist comende, ende alzo voert van jaer te jaer ter tijt toe dattet voirs.] ghelt alinghe ende al betailt is. Voert zo hebbe ic der Stede gheloeft voir minen heer minen Vader, voir mi seluen, voir Dirc] minen brueder, ende voir onser alre nacomelinghe, vvaer dat zake dat duese punten voirs. ghebroken vvorden, dat men ter] vvaerheit beproeuen ende bewisen mocht, alsoe dat minen gheduchten heer van Hollant ende sinen ghemeenen Rade docht vvel] bewijst vvesen, ende ic niet verandwoirden en mocht, zoe zoude ic der Stede vveder uyt reyken ende betalen die heel somme] vanden ghelde voirnoemt van alzo vele als ic ontfanghen hadde, ende dat te betalen binnen den naesten jare daer na, dattet] mi so voirscreuen staet bewijst vvaer, bi mijnre trouwen ende sekerhede, Ende als die zomme voldaan ende betaelt vvare vanden ghelde] voirscreuen den lesten penninc mitten eersten van minen heer minen Vader, van mi, van Dirc minen brueder, of van onsen] nacomelinghen, zo zellen vvi desen brief vveder ouer hebben, ende alle loften en voirwairden die in desen brief staen, zullen vry] ende quite vvesen mit goede gunste. Ende alle dese punte voirs. zel, ic minen heer minen Vader, ende Dirc minen brueder

mede] doen bezeghelen, teerst dat zi of God vvilt, te lande comen, zonder arghelist. Want dit vvaer is, heb ic voir minen heer minen Vader] voir mi seluen, voir Dirc minen brueder, ende voir onser alre nacomelinghe bi vville ende goetdencken mijns liefs gheduchte heren] voirs. alle dese punte voirs. gheloeft te houden, ende te doen houden alse voirscreuen staet. Voert quaem enich poorter mids yemens] vormakinghe in ondanc jeghen mi toe comende mids after baecs vvoerden, dat of God vvilt niet ghescien en sel, ende ic vvist dat hi] poorter vvaer, dien soud ic bescultighen voir den recht eer ic daer yet toe doen soude, of te doen doen. In kennissen der vvaer]heit heb ik desen briefbe-

seghelt mit minen zeghel: Ende om dier meerre zekerhede ende vestenesse, zo heb ic ghebeden minen] lieuen gheduchten Heer van Hollant dat hi desen brief in kennisse ende te tughe bezeghelen vvil. Ende vvi Aelbrecht bi Gods] ghenaden Palensgraue vpten Rijn, Hertoghe in Beyeren, Ruwaert van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieslant, Want dit ghe]schiet is bi goetduncken des Gherechts ende der Vroetscip vander Stede in sulker manieren, dat een yghelijc poerter quijt mach] vvesen vander zomme voirs., elc mit sinen aendeel zo hi int statboec staet, ende oec omme dat heer Philips voirs. dese voirwaerden] bi onsen bevelen ende consent ghedaen heeft, Soe hebbe vvi als een Ouerheer alle dese punten voirs. gheconsenteert ende ghecon]firmeert an beiden ziden stade ende vast te bliven, ende ghebieden him dat te houden ende te voldoen, also lief als zi ons] hebben: ende zo vviet virbrake tot enighen tiden, dien vvouden vvi mit onser machten tieghen vvesen. Deser brieue zien twee.] des heefter haer Philips voirs. een, ende onse stede van Leyden den anderen, In kennisse hier of hebben vvi onsen zeghel hier an] ghehanghen. Ghedaen inden Haghe vp sente Katherinen dach, int jaer ons Heren, dusement, driehondert, seuen ende tachtich.

Ende was geschreven op een stuc franchijns, breet ofte lang acht duymen: hooch negen duymen, zeven greynen: behalven een ploye van eene duym, twee greynen: ende bezegelt aen double franchijnen staerten: tot vijf plaetsen door de ploye gesteecken, mit twee groen wasschen zeghelen: Het eerste hooch in zijn dwers-linie stijf twaels greynen, mit tafdrucsel van eenen tweehoofdigen vlieghenden Aernt, hebbende opte borst een gequartilleert schilt, bezet aen de rechter hant mit de wapenen van Beyeren, als de dwersse ruyten: ende aende slinckerhant, de wapenen Henegouwen, als vier climmende Leeuwen: hebbende in zijn ommeloop,

S. Alberti Ducis Bauarie, Comitisi Palatini Reni, Gubernat. Han. Holl. Sel. et Frisie. Ende het tweede zegel groot omtrent acht greynen, hebbende het afdrucsel van een cleyn schilden, hangende aen eenen helm, bezet mit de wapenen van Wassenaer, ghelijck die hier voren zijn verclaert, boven mit een baer, hebbende inden ommeloop,

Sigillum Philippi a Wassenaer militis.

Opten rugghe vanden voorgaenden brief stont geschreven (twelc als gedencwaerdich zijnde alhier niet en dient vergeten)

Dezen brief is den Borchgrave wel betaelt.

Wt het voorgaende Privilegie wert claerlicken bewezen hoe dat binnen Leyden inne ghebroocken zijnde tbeleenen der ampten van inden Gherechte te wezen, tzelve alhier mit groote costen schijnt wech ghenomen te zijn: Hoe wel zulx evenwel tot de tijden van Hertoge Philips van Bourgoingen toe in zwanghe is ghebleven. Waer uyt de Heeren jegenwoordelicken in regeeringhe zijnde, zullen ghelieven te overweghen, ende oordeelen, of hare Voorsaten, om zulx voor eewelicken wech te nemen, niet groot ghelijck ghehadt en hebben te verwerven een Octroy of Privilegie, dat alle de gene die tot het Schependom vercoren is, ende ghestelt wert, ten dage van zijn innezettinghe in openbare Vierschare, ten aenhooren vande ghemeente, onder andere, volstaefte eedts, mit opgeheven hande, ende uytgestrecte vingheren, als recht is, moet zweeren, *Om het Schependom, of om Schepen te wezen, niet te hebben vervolcht, gebeden, noch gelt, gonste, mijede, daer op ghegeven, noch gheleent, noch zulx te hebben doen doen, in eenigher manieren, zonder arghelist.* Ghelijck alle tzelve te zien is uyt het voorschreven Octroy of Privilegie hier inne ghelijft.

[Phillips byder graciën Goids, Hertoge van Bourgongen]

Phillips byder graciën Goids, Hertoge van Bourgongen, van Lothringen, van Brabant ende van Lymborch, Graue van Vlaenderen, van Artois, van Bourgongien, Palatijn van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van Namen, Marcgraue des heyligen Rijcx Heer] van Vrieslant, van Salinie, ende van Mechelen, Doen condt allen huyden, vvant onse goede stede van Leyden tot onser bede ende begeerte afgelossent hebben ende betailt sulck gelt als dair onse Gerechte als van Scepenen jairlix te setten binnen onser stede van] Leyden voir versettet vvas, mits dat sy den genen, die dat gelt dair vp geleent hadden, betailt hebben buten onsen coste, ende die brieue die dair aff vvaren, ons vveder ouergeleuert hebben, dair vvijse zeer vruntlick afbedancken. Soe hebben vvij] onser voirs. stede vveder geloift, ende gelouen mit desen brieue in goeden truvven voir ons, ende voir onsen eruën, dat vvij onse Gerechte van Leyden, als van Scout ende Scepenen aldair te setten, tot evvigen dagen houden sullen an ons ende onser] Graeflicheit van Hollant, sonder dat Scependom te vercoren, te versetten, te

beleenen, off vvech te geuen, of in enigervvijs van ons, off van onsen eruen dat te vervreemden, of te laten scheiden, vvy ende onse eruen en sullen alle jair onse Scepenen versetten] ende vernuven, ende nyemant anders, sonder enige gifte of myede dair af te nemen, of te laten nemen, sonder argelist. Ende soe vvie inder tijt onse Scout, Scepenen, ende Burgermeesters vvesen sullen in onser stede van Leyden, die zullen aldair alle andere] diensten die hem behoeflick sien, setten, ende versetten, sonder ons, off yemant anders van onser vvegen enich bevvindt of seggen dair in te hebben, of te behouden, of die te beuelen yemant of te geuen. Ende om die vrientscip die onse] stede van Leyden ons bevvijsst heeft inder aflossinge voirs., ende om menigen truvven dienste die sy onsen voiruaderen ende ons dicke gedaen hebben, ende noch, oft God vvil, doen sullen, Soe hebben vvy onse goede stede voirs. gegonnet ende] gegeuen, gonnen ende geuen mit desen brieue, sulke punten van rechten ende vryheiden, als hier na gescreuen staen. Eerst zo sall onse Scout van Leyden die inder tijt vvesen sall, voirtan dragen een roede in sijnre hant, in een teyken] van kennessen, gelijk onse Scout van Delff doet: ende oft gebuerde dat onse Scout voirs. ergent te doen hadde buten onser Stede, of dat hy soe sieck vvair dat hy onse schoutambocht van cranckheit niet bevvaeren en mochte, soe sall hy enen] anderen eerbaren man sijn roede ouergeuen moigen voor tvvee van onsen Scepenen van Leyden, of meer, ende soe vvien onse Scout voirs. alsoe sijn roede ouergegeuen hadde, die sall recht mogen doen van onser vvegen, gelijc oft onse] Scout selue vvair, den tijt dat onse Scout buten onser Stede gebuerde te vvesen, off dat hy soe sieck vvaer als voirs. is. Voirt soe geuen vvy onsen Scout van Leyden voirtan machte dat hy van onser vvegen recht sall mogen] doen mit onsen achte Scepenen vanden hoichsten, sonder onsen Bailiu van Rijnlandt dair by te vvesen, of dair ouer te roepen als hy tot desen dage toe gevveest heeft. Ende oft gebuerde dat enich van onsen Scepenen van huys vvaren] off soe sieck vvaren dat sy ter Vierschaer niet gaen en mochten, als onse Scout van onser vvegen recht doen sall vanden hoichsten, Soe geuen vvy machte onsen Scout van Leyden voirnoemt, die nu is, of naimails vvesen sall, dat hy] in dier Scepenen stede die van huys vva-

ren, of soe sieck vwaren, als voirsz. staet, ander Scepenen setten mach van onser vvegen, goede eerbare mannen, om onse rechte mede te vorderen: die vvelke Scepenen vvesen sullen, ende machte] hebben vonnisse te vvijsen, ende recht te helpen doen, gelijk of vvy die vp Sinte Jacobs dage tot Scepenen geset hadden te vvesen, durende alsoe lange als onse ander Scepenen van huys vwaren, of sieck lagen, sonder argelist. item] sullen vvy, of onse Gouverneur van onsen Lande van Hollant inder tijt vvesende, alle jair vp Sinte Jacobs dach setten binnen onser stede van Leyden achte goede rijcke eerbair mannen, oudt vvesende acht ende tvvintich jair, off dair bouen] onse Scepenen te vvesen aldair; nae inhout onser stede kueren voirscreuen: vvelke personen nutte dair toe vvesen sullen, ende dair onse voirs. Stede mede bevvaert sall vvesen. Ende als vvy die aldus geset hebben, soe sall die oudtste Burger]meester van onser stede dien elc enen eedt stauen, ende sy sullen zvveeren ten heyligen, dat sy om dat Scependom, off Scepen te vvesen, niet veruolcht en hebben, noch doen veruolgen, gebeden en hebben, noch doen bidden, noch gelt] noch gonste, noch myede, daer vp gegeuen, noch geleene en hebben, noch doen geuen noch leenen in eniger manieren, sonder argelist. Ende dien eedt gedaen, soe sall hem onse Scout van Leyden inder tijt vvesende, enen anderen eedt] stauen, ende zy sullen elc zvveren ten heyligen als gevvoenlick is, dat sy rechte doen, en vonnisse vvijsen sullen tusschen tvveer mannen taile, na horen vijf zinnen. Ende waert dat enich van onsen Scepenen voirs. in enich vanden] punten voirs. gebrelic beuonden vvorde, by onsen Scout, Gerechte, ende meestedeel vander Vroescip van onser stede, soe dat sy dair tegen gedaen hadden, heymelick of openbair, off dat sy enich argelist inden voirsz. punten] gesocht hadden, dien breuckegen soudmen kennen meynedich, ende veruallen te vvesen van allen zynen goeden rechten, ende men soude die terstont corrigieren, ende die sentency van zynre correctien openbairlic van onser] Stedehuys roepen ende lesen: ende die gelesen, soe soude hy ontpoirtert vvesen, ende sonder meer geboits vvt onser stede van Leyden, vvt Rijnlandt, in vvt onser Bailiuscip vander Hage gaen, ende dair vvt blijuen tot evvigen dagen, vp] sijn lijf. Item salmen alle jair vp sinte Martijns auondt by onsen Scout, Gerechte, ende Vroetscip on-

ser stede van Leyden inder tijt vvesende, aldaer kiesē vier Burgermeysters, nae vvtvvijsinge onser Stede, ouder hantveste ende kuere] die sy dair af hebben. Ende als onse Scout gerecht ende vroescip dair om vergadert sullen vvesen vp onser Stedehuys, soe sall onse Scout van Leyden inder tijt vvesende, onsen Gerechte ende Vroescip van Leyden seggen ende ver]manen, dat sy by horen eede, die sy ons, ende onser Stede gedaen hebben, ende by hoirre zielen ende conscientie, kiesē sullen virr Burgermeysters, goede eerbair mannen voor ons ende onser Stede, nutte dair toe vvesende. Ende so vvien] dan byder meester kuere gebuere sall Burgermeyster te vvesen, dien sall onse Scout van Leyden inder tijt vvesende, enen eedt stauen: ende sy sullen elc ten heyligen zvreren, onse, ende onser Stede rechten te bevvaeren, ende onser Stede] goede te regieren tot nutte ende profijt van onser Stede. Item hebben vvy gegonnet ende gemachticht, gonnen ende machtigen mit desen brieue onsen Scout, Burgermeysters, ende Scepenen van Leyden, dat sy die misdadige bannen mogen] ouer all vvt Rijnlant, ende vvter Hage, ende Hageambocht. Ende soe vvie zy aldus bannen sullen, dien en sullen vvy, noch nyemant van onser vvegen, geleyde geuen mogen, dat hem stade doen sall. Ende wairt dat yemant bouen den voirs.] banne quame inden voirs. landen dair hy vvt gebannen vvaer, dien sall onse Scout van Leyden mogen inhalen, ende dat recthen andien van onser vvegen, gelijk of hy den zeluen binnen onser stede geuangen hadde. Behoudelick of yemant] voor ons clachtich quame die alsoe gebannen vvaer, dat hem onrecht gedaen vvaer inden bannen, soe sullen vvy onse stede van Leyden dair om voir ons ontbieden ter andvvoirde tegen den clagere, om ansprake ende antvvoirde te hoeren] van hem beyden: ende die by ons gehoirt vvesende, soe mogen vvy dan dair in doen dat ons gelieuen sall: te vveten den clagere in Rijnlant, ende in onser Bailiuscip vander Hage te laten comen. Behoudelick dat die alsoe gebannen] vvair, niet comen en sall vp tvveehondert roeden na onser stede graften van Leyden. Ende vvies vvy alsoe ordineren sullen vanden butenlande voirs., dat sall onse voirs. Stede gevolgich sijn sonder argelist. Ende hier mede en sullen] die oude hantvesten ende kueren die onse stede van Leyden heeft, in allen anderen saicken niet gemenet, noch van minder vvairde

vvesen ende blijuen, dan sy nv zijn. Ende om dat vvy alle dese voirs. punten, rechten, ende vryheiden geloift] hebben, ende gelouen mit desen brieue voir ons, ende voir onsen nacomelingen, in goeden truvven onser stede van Leyden te houden, ende te laten gebruycken tot evvigen dagen: Soe hebben vvy des toirconde desen brief bezegelt met onsen] segel hier an gehangen. Gegeuen den vierentvvintichsten dach in Julio, int jair ons Heren duysent vierhondert vierendedertich.

Opte ploye stont geschreven: By mijnen Heere den Hertoge, Grave van Hollant. Ende geteyckent T. de Zweeten.

Ende was geschreven op een stuc franchijns, breet of lang veertien duymen, drie greynen: ende hooch acht duym vijf greynen: behalven een ploye van twee duymen, vier greynen: ende uythanghende aen doubten franchijnen staerten, breet elf greynen: bezeghelt mit een groot root wasschen zegel: hooch in zijn dwerslinie twee duymen, zeven greynen: daer inne af gedruet stonden twee climmende Leeuwen, houdende een recht staende gequertilleerden schilt, verwapent ter rechter zijden mit een Lelie, hebbende in elc vande vier houcken een ghebroken Lelie, ende ter slincker zijden, eerst drie schoyns oflopande balcken, mit een climmenden Leeu: beset opt midden van tschilt mit een cleyn schilden, verwapent mit een climmenden Leeu. Den voor gheroerden schilt was hanghende aen een recht-staenden helm, hebbende tot den tymben een Lelie, ende in den ommeloop bestaende van twee volle regelen, de volgende woorden:

S. Phi Dei grā. Burgūdie, Lotharingie, Brabancie, & Lymburgie Ducis: Flandrie Arthesij, Burgūdie, Palatin. Co. Hānonie, Hollandie, Zelādie, & Namurci Cōitis. Sacri Imperij, Marchionis, ac Dñi Fris. de Salims & Machlie Ordiātū in Holl. & Zel.

Mijns bedunckens hebben de Regierders inder tijt, tmeeste ghelijck vande werelt gehadt, voorgaende Octroy of Privilegie te verzoucken: ende bedancke, voor zo vele in my is, onzen wijzen ende voorzienighen voorouderen, vande goede opsichte, vlijt, ende naersticheyt, die zy niet alleen in dien deele, maer in tvorder beleyt, ende de regeeringhe van alle andere stadts zaecken hebben aen ghewent. Ghewisselicken naer alles dat ick hebbe connen ghevinden, en hebben zy in haer regieringe niet slecht, sloffich, of verzuymich geweest, maer hen hare zaecken ymmers zo wel verstaen, als men die huydendaechs verstaen zouden connen.

Maer (om de zake, aengaende den Burchgraven, weder te hernemen, daer die hier voren zijn gelaten, ten was hier mede mitten Burchgraven niet zo zeer verzoent, of daer en voorvielen in den jare viertien-hondert ende drie nieuwe zwaricheyden bejegend moesten zijn, zoudemen tbecroon te gronde vergeten ende af laten, gelijk uyt het vervolch alhier te zien is.

Philips heer van Wassenair, Burchgraue van Leyden, doen condt allen luden, vwant vvy in becroen gestant hebben van alrehande gebreke die] vvy gehadt hebben binnen der vryhede van Leyden ain onsen heerlicken goiden, dat is te verstain van platen, straten, vveruynghe inden rijn vorder] dien ons behoirlick dochte te vvesen. Ende ain die hofsteden die ain die Burch the Leyden gelegen zijn. Van vvelken ons tgerecht van Leyden vir]volcht hebben ende beieghent mit sulker goelicheden die zy ons dair om gedain hebben, vvair by vvy dat becroon te gronde vergeten ende] oflaten. Ende schelden der voirscreuen Stede, ende den genen die ons te nae geuaren, of gepailt zijn binnen der vryhede voirs. inden rijn. Ende] den genen die die hofsteden anden Burch besitten, of namels besitten sullen vry ende quijt. Ende loue voir ons ende voir onse nacomelingen] heur allen, ende horen nacomelingen die erue te vvaeren tot evvigen dagen, in allen schijn of zy die nv ter tijt betymmert ende bemuert] hebben na inhoudt hoirre voirvvairden die zy van onsen voirvaders hebben: behoudelick Wyllaim Wermabouts soin sulken coip als hi] heeft ain die graft die onder sin huys gelegen vvas. Voirt vves die Scout mit achte Scepenen in toecomenden tijden kueren ende ordi]neren zullen om gemeen oirbair ende profijt inden rijn bynnen der vryheden voirs. ain platen, straten, of ain vveruinghe dair die] rijn

mede gevijet of genauvvet moge vverden, dat louen vvy vast ende gestade the houden van ons ende van onse nacomelingen, sonder] enich vvedersegegen, behoudelick ons onser vyscherie inden rijn voirscreuen. Ende alle dinc sonder arch ende lyst. In kennessen der] vvairheit so hebben vvy desen brief bezegelt mit onsen zegele. Gegeuen inden Hage des manendages xix dagen in Marte,] int jair ons Heren M^o C C C C.

Ende was geschreven op een stuck franchijns, breet of lang acht duymen, elf greynen: hooch vijf duymen, zes greynen: bezeghelt aen een uytgesneden gevlochten staert, breet vier greynen, mit een groen wasschen zeghel, gebroocken, ende genouch gheheel wech zijnde: twelc, uyt de moete *ende* groenicheyt daer aen bevonden, in zijn dwerslinie groot scheen gheweest te hebben neghendalve greyn. Wezende de voorgaende brieven by den Grave bevesticht, gelijc te zien is uyt het vervolch van dezen.

Ailbrecht bi Goids genaden, Palengraue opten Rijn, Hertoge in Beyeren, Graue van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende heer van Vrieslant, doen] cont allen luden, dat vvy geconfirmeert ende geuestiget hebben, confirmeren ende vestigen mit desen brieue alsulke voirvvairden als] onse getruvve heer van Wassenair, Burchgraue van Leyden, of siin voiruaders gegeuen vanden hofsteden die aen dien] Burch te Leiden gelegen siin, ende hi ende siin nacomelinge noch gheuen ende maken mogen van hofsteden aen die selue Burch te verhueren] of vvt te gheuen, Ende van platen ende straten die binnen der voirs. vrihede gemaict siin, of dien tGerecht van Leyden om ghemeen] orbair kueren ende ordineren sullen inden Riin binnen der voirs. vrihede. Ende gelouen voir ons, ende voir onsen nacomelingen onsen] getruvven voirs. sinen nacomelingen, allen den ghenen die dien erue aenden Burch besitten, of namaels besitten sullen, Ende onser] Stede voirs., des sy kueren ende ordineren sullen binnen der vryhede dair die Riin bi genauvvet of gevijet mach vvorden, dair] in te houden ende te starcken tot evvigen dagen, behoude-

liken onsen getruvven ende sinen nacomelingen die visscherie inden seluen Riin, him altois te bliuen. In orconde desen brieue besegelt mit onsen segele. Gegeuen inden Hage opten neghentienden dach in Maerte] int jair ons Heren M C C C C ende tvvee na den lope van onsen Houe.

Den voorgaenden brief was gheschreven op een stuck franchijns, breet of lang seven duymen, acht greynen: hooch drie duymen, vier greynen: bezegelt aen een uytgesneden gevlochten staerte: breet schaers vijf greynen, mit een groen wasschen zeghel: groot in zijn dwerslinie omtrent tiendalve greynen: daer inne af ghedrukt stont een cleyn slim hanghende ghequartilleert schildeken, mitte wapenen van Beyeren ende Henegouwen: hanghende aen een helm, daer van den tymber was een croone: ende tgunt daer boven uyt stack, by my niet en const werden onderscheyden.

Alle twelck alhier, voor zo vele ick uyt des Stadts stucken ende Privilegien hebbe connen bevinden, ten ghenoughen ghezeyt zijnde vande gherechticheyden der Burchgraven binnen Leyden, hoe zy de zelve ghesocht hebben te vermeerden: wat gheschillen ter zaecke van dien zijn ontstaen: ende hoe de zelve by middel van vrienden uyte weghe zijn gheleyt. Rest te zegghen hoe de voorschreven Burchgraven haer ghesach binnen Leyden quijt gheworden zijn: ten welcken elck een volle onderrechinge can becomen uyt de zoen-brieven by my genomen uyt zeeckere oudt Register, gheschreven mit een oude hand, in formaet van Lombaerts papier, aldaer beginnende aen de eerste zijde van het elfde bladt, *ende* wezende vanden innehouden hier volgende.

[Wy Philips heer van Wassenaer]

Wy Philips heer van Wassenaer, Burchgrave van Leyden, Willem van Brederode, heer tot Genp, te Steyn, ende ter Merwede, Jan van Heemsteden, Ridder, heer tot Benthusen, Gherijt vanden zijl Ridder, heer tot Purmerynde, Jan van Wassenaer: ende Burgermeysters Schepenen ende Raet, ende gemeenlick die poorteren der stede van Leyden, Doen condt allen luden, Also vvy ende onse hulperen in veeden, twydracht, ende gheschille gecomen vwaren, dat ons leet is, mitten hooch geboren Vorst, Hertoghe Johan van Beyeren, soen van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, &c. onsen genadigen Heere, ende der Graefliche de van Hollant, om verbintnisse vville die vvy mitten Bisschop ende der stadt van Wtrecht gemaect hadden tegen onsen genadigen Heeren, ende der Graeflicheyt voorschreven: ende ooc om ontseg

brieue die vvy Heeren Johan, Heere tot Egmonde, ende tot ysselsteyn, ende Heren Gerijt van Heemskerck, Heere tot Oisthuysen geschreven hadden, daer vvy so veel om geschadicht hadden op onsen genadigen Heere, ende der Graeflicheyd voorschreven, dat die selve onse genadige Heere ons binnen der stede van Leyden mit machte belegen hadde, mitter Ridderschap ende steden van Hollant ende Zeelant, die hem daer in bystandich, ende gehoorsaem vwaren, als sy schuldich vwaren te doen. van vvelcken stucken ende misdaet onse genadige Heere voorschreven, sijne genaden aen ons gedaen, ende gekeert heeft: ende vvy kennen openbaerlic dat vvy mit sijnre genaden ouerdragen, ende vereenicht, ende daer af gesoent sijn inder manieren hier na beschreuen.

Inden eersten sullen vvy Philips Borchgrave voorschreven, Willem van Brederode, Jan van Heemsteden, Gerijt vanden Zijle, Jan van Wassenaer, die stede van Leyden, ende anderen, alle de gene die hem mit ons deser veeden bewonden hebben, die te hant in Leyden sijn, ende mede inder zoene vvesen vwillen, gansselic clairlic, ende al gesoint vvesen mit onsen genadigen Heere van Beyeren voornoemt, mit sijnen steden, landen, luden, ende ondersaten, hulperen, ende hulperhulperen, ende sonderlinge van deser veeden mit Heeren Jan, Heere tot Egmont, ende tot ysselsteyn, ende Heeren Gerijt van Heemskerck, Heer tot Oesthuysen, ende hoiren hulperen, so sy hoir consent daer toe gedaen hebben, ende mit anders allen den genen die om hoiren vville in deser veeden gecomen sijn, gelijc ende in alre manieren als hier na beschreven volget.

Dats te vveten, doode tegens doode: brant tegens brant: roeff tegen roeff: doen tegen doen: alle schade, d'een tegen d'ander: ende alle onbetailt gelt quijt vp beyden zijden: van geuangen, van brantschattinge, ende van allen anderen dingen: uytgenomen van geuangen die onse genadige Heere behouden sal, als hier nabeschreuen staet: Dats te verstaen dat alle geuangen quijt wesen sullen, die onsen genadigen Heere voors. af geuangen sijn: dair tegen sullen vveder quijt vvesen die wter stede van Leyden geuangen sijn zeder die tijt dat onse genadige Heere voors. dat Huys ten Weerde gewonnen hadde, ende alle andere geuangen, die daer voor geuangen sijn, sal onse genadige Heere voors. behouden.

Item sullen vvy Philips Borchgrauue voorschreuen, ende die andere voorschreuen, vp alle onse goede besoent vvesen, beyde vp leen ende op eygen, also dat onse genadige Heere voorschreuen, noch nyemant van sijnre vvegen dair aensprake vp doen sal, dat van desen veeden, off van enigen saken die voor desen veeden geschiet sijn, vvtgeset die Burgrauescap van Leyden, binnen der vryheyt van Leyden: Die ic Philips Borchgrauue voirschreuen voir goede mannen mit hande, mit monde, ende mit brieuen mijnen ghenadighen Heeren voirschreuen ouergeuen sal, als hy tot Leyden gehult zal vvorden, mit hoiren toebehooren, vvtgescheyden die Borch, die manne, die zwane, thopgelt, tgruytgelt, visscheryen, ende mijn tolln bynnen Leyden. Ende des gelijx sullen vvy, ende elcx van ons, besoent vvesen, oic vp onse brieue die vvy vander Graeflicheyd hebben, vvtgenomen die vvy vercregen mogen hebben van onser genadiger Vrouwen van Brabant, sonder hoiren

vittassigen Momber, of brieue van diensten, dat sal staen tot segghen ende goetdencken des Heeren van Culenburch, off Heeren Airnts van Leyenberch in sijn stat: also verre als die Heere van Culenburch dair niet by vvesen en mochte. Des Bizdoms in Beyeren Heeren Floris van Borsselen, Heeren Philips van Cortkene, ende Heeren Jans bastert van Bloeys, die dat scheyden sullen binnen twee maenden na datum deser zoenen. Ende so wanneer ic Philips Burchgraue voirschreuen, die Burchgraefschip off gegaen bin, ende ouergegeuen sal hebben, inder manieren als voirschreuen staet, So salmen my vveder doen geuen mijn brieue die ic gegeuen heb vanden gelde dat my geleent is opt Gerecht van Leyden.

Item sullen die goede mannen die bynnen Leyden sijn, ende inder soenen vvesen vwillen, ende die poirteren ende alinge gemeente van Leyden, onsen genadigen Heere oiruede doen dair elc van den goeden mannen bysonder, hem sijn zegel ende brief aff geuen sal, ende vanden poirteren ende gemeynte daer sal die Stede ouer hun allen zegelen. Ende voirt sullen vvy onsen genadigen Heere hulde ende eede doen gelijc ander Ridderschip ende Steden in Hollant.

Item alsulck recht als geuordert is vp my Philips Burchgraue voirschreuen, dair ic ter antwoorden niet aff en hebbe dorren comen, dat sal off vvesen, ende elc sal staen als hy dede eer die rechtvorderinge geschiede, ende des sal mijn vvederpartye vvederomme vp een nyerecht mogen spreken oft den genoecht.

Ende van alsulken aensprake als Heere Gerijt van Heemskercke, heeft vp my Heeren Gerijt vanden Zijle, des sijn vvy aen beyden sijden gebleuen aen hoire vier vanden Raden ons genadigen Heeren voirschreuen, Te vveten, Heer Gerijt van Heemskerck an Ghijsbrecht Pieck, ende Henric Harmonssz. Ende ic Gerijt vanden Zijle aen Heeren Floris van Borssel, ende Heeren Philips van Cortkene, ende onsen genadigen Heeren voirschreuen tot enen ouerman, die dat scheyden sullen binnen twee maenden na datum deser zoenen.

Item so vvie vanden voirgeroerden gelt vp diensten geleent heeft by tijden Hertoge Willems ons liefs genadiger Heeren zaliger gedachten, ende onser genadiger Vrouwen voirnomt, dat sal staen tot verclaringe ende goetdencken der Rade voirs. die dat dair aff vvtspreken sullen binnen ses vveken na datum deser zoenen.

Item sullen vvy Burchgraue voorgenomt, ende alle die inder zoenen vvezen vwillen, als voirschreven is, van allen bruecken ende toeseggen die vvy tot desen dage toe gebruect mogen hebben tegen onsen genadigen Heere, ende tegen der Graeflicheyte van Hollant voirschreuen, vvair aff die roeren mogen, quijt wesen, vvtgeseyt dootslage onuergouden, ende quetsinge ongebetert, Behoudelic dat wy onsen genadigen Heere voorschreuen wederomme brieue gheuen sullen inder bester formen, dair in vvy gelouen sullen te doen, Des ons vanden Raitsluden voirschreuen ouer geseget sal vvorden vanden drien puncten voirschreuen: te vveten vanden brieuen, vanden rechten, ende vanden gelde dat vpten diensten geleent wair.

Item so sal onse genadige Heere voirschreuen zess goede mannen vander Ridderschip voirs., ende zes poerteren die hem genuegen, vvter stede van

Leyden tyesen, ende te ghijssel nemen, datmen hem die Stede ouerleueren sal, ende alsdan so salmen die van Wtrecht ende die gaste die inder zoene niet wesen en vullen, veyligen mit horen lijue ende goede, sonder argelist, dairse best vvech sullen comen. Mer vvair yemant van desen voors. die zieck vvair, off gewont, dat hy niet reysen en mochte, ende mit namen Oelle Willemsz van Zwanenburch, die souden inder stede geleyde hebben dair te blijuen, totter tijt toe dat sy starck vvaren te reysen, sonder argelist, ende dan soudemen die vvt veylighen gelijk den anderen, als voirschreuen is.

Item alsulke oude hantuesten als die stede van Leyden voirtijts vercregen heeft van Grauen off Grauwinnen van Hollant, die sal onse genadige Heere voirschreuen him confirmeren ende gelouen te houden: Ten vvair off sy eenige hadden van onsen genadigen Vrouwen van Brabant, mit hairen zegel bezegelt, sonder horen Mombair, dair en sal onse genadige Heere voirschreuen niet toe gehouden sijn.

Item vanden twy ende onrusten die voirtijts geschiet ende geuallen sijn tusschen den genen die vvt Leyden geweest hebben, ende die dair binnen bleuen sijn, te vveten op sinte Jorijs dach ende sinte Lambrechts dach, dair van sullen die partyen rechtevoirt op beyden sijden mit deser zoene verleken ende versoent sijn, vp sulc naseggen ende verclaren als die Rairslude voirnoemt bynnen zes vveken na datum deser zoene dair aff doen sullen. Ende des de raitslude dair vp ramen en ordineeren, dat sullen sy vp beyden zijden houden ende voldoen, sonder argelist. Ende hier off en sal die stede van Leyden, noch hoir poirteren van deser sake niet vorder belast, noch beswairt vvesen dair toe te doen, dan mit dusent nobelen, als daer af voirtijts geraemt heeft geweest, Ende van des Jan van Wassenair ende Gerijt van Poelgeest mysdaen vvort vp sinte Lamberts dach voirschreuen, daer sullen sy verrechtingen ende beteringe aff nemen by den Heere van Culenburge, ende twee andere van ons genadiger Heeren Rade voirschreuen.

Item sullen de gene die nv hair gelt opt Gerechte van Leyden staende hebben, den anderen die dair aen comen sullen, dat selue gelt dair die dage aff geleden sijn, verbeyden zess vveken langk na datum deser zoenen, ende dan sullen sijt hem betalen, sonder langer vertrecken: ende dair die dage niet aff geleden en sijn, dat sullen sy dien verwissen bynnen Leyden te betalen bynnen enen haluen jair na datum deser zoenen, tot Dordrecht, off tot Schoenhouden inder vvissel. Also verre als die voirgenomde daer selue niet vp en dienden: ende blijuen sy dyenende, ende den Borchgraue sijn brieue vanden gelde ouergegeuen hebben, So sal onse genadige Heere dien dair off vveder sijn brieue geuen.

Item van sulke aensprake als Willem van Brederode voirschreuen hem vermette hebben opten steden van Hairlem, van Delff, ende vander Goude, die sal hy blijuen aen onsen genadigen Heeren voirgenoemt, ende aen sijnen Rade voirschreuen, na sijnre aensprake, ende na der Steden voirschreuen antwoirde.

Item vvant die schade ende verlies vanden Engelschen vachten, die onse genadige Heere voirschreuen inder veeden dede ophouden, ende aen hem genomen

heefft als sijnre vyanden goet, vpter Stede gemeenlic comen sal te gelden, ende te betalen: So sullen die gene die buten Leyden sijn geweest, hair aendeel, mede betalen dair off, gelijc anderen hoiren gebueren. Ende ouermits des so sullen sy vveder hebben, ende aenueerden hair lakenen, ende andere goede ende haue binnen Leyden, die sy bewijsen mogen dat hoir sijn, off die byden Gerechte of Vroetschip beteyckent sijn.

Item so die lakenen diemen tot deser tijt toe bynnen der stede van Leyden gedrapeneert, ende gemaict heefft, die geteykent sijn geweest, ende gezegelt mit mijns Burchgrauen teykenen ende vvapen. Ende vvant ic Philips Burchgraue voirschreuen, die Burchgraefschip mijnen genadigen Heer ouergeuen sal, gelijc voors. staet, so en sullen die laeckenen voirtain myt mijnen teyken niet meer bezegelt vvesen, mer mit mijns genadigen Heeren voirschreuen, ende mitter Stede zegel ende teyken, so dat behoorlic is. Ende dit salmen tot Brugge, tot Antwerpen, ende anderswair ten Steden dair die marcten liggen, den Coopluyden dat schrijven, ende te kennen geuen, vp dat die lakenen te bet in hoirre vvairden blijven.

Item om der ongehoorsaemheyt ende bruecken vville die de stede van Leyden tegen onsen genadigen Heer ende der Graefflicheyt van Hollant voirt geset, ende gekeert heeft, so sullen sy hem geuen achtien dusent Wilhelmus Hollantschen scilde, ende die betalen, dat een derdendeel dair aff tot sinte Martijns misse inden Winter: dat ander derdendeel tot miduasten: ende dat derde derdendeel bynnen Meye, alle drie naestcomende. Ende dit gelt zullen achte goede mannen setten by horen leden, bynnen drie vveken na der zoenen voirschreuen: Te vveten van elke sijde vier, die buten sijn geweest, ende binzijn. Eerst van die buten sijn geweest, Dirck van Alkemade, ysebrant van Alkemade, Aernt Jan Goedensz, ende Willem Airntsz. van die van bynnen, Danckert, Philips Florisz. Jan vanden Sijle Willemsz. ende Gerijt Pieter Gobburgensz. die dat samentlic, ende eendrachtelic, of den meesten hoep vanden achten setten sullen, een yegelic na dat hy gegoet is, hy sy porter off gast, nyement quijt te laten die inder zoenen vvesen vwillen, vvtgescheyden die poirters die by onsen genadigen Heere hebben geweest: ende oic die by hoiren moetwille vvt sijn gecomen, ende in sijnen handen staen. Ende als dit gelt geset is, So salt onse genadige Heere doen gaderen, ende een yegelic sal betalen moegen mitten gelde dair hy vp geset vvorde, ende dair mede quijt vvesen: ende onse genadige Heere voirschreuen sal dese achte voirnoemt also goet hebben, dat sy dat aen nemen, ende setten sullen, als voirschreuen is. Ende so vvie sijn gelt dair hy vp geset vvorde, ten dage voirschreuen niet en betailde, dat vvair vp sijn zoene, ende lantrecht ende Statrecht en soude hem nergent te bate comen, noch hem dair tegen gene stade doen. Ende die achte setters voirs. en sullen nyemant also hoge setten, sijn goet en sal in onsen genadigen Heeren landen tweeweruen beter vvesen. Ende alle dese voirs. puntten toirconde ende kennysse der vvairheyte, So hebben vvy Burchgraue, Willem van Brederode, Jan van Haemstede, Gerijt van den Zijle, ende Jan van Wassenair voirschreuen, voir ons, ende voir die

gaste die bynnen Leyden by ons vwaren, ende in deser zoenen vvesen vwillen, elc van ons onse zegel: Ende vvy Burgermeesteren, Schepenen, ende Raide der Stede van Leyden, voir ons, ende voir die gemeen poirteren ende stede van Leyden, der seluer Stede zegel mit onsen vville ende vveten aen desen brieue gehangen. Gegeuen opten seuentiensten dach in Augusto, int Jair ons Heeren M. C C C C. ende twintich.

De voorgaende brieuen zijn gelezen, ende vergeleken niet alleen tegens tvoorgaende register, ende zekere copie mit een oude hant in franchijn geschreven, beyde mitten anderen genouch over een comende, uytgezeyt hier en daer in vveynich vvoorden geen veranderinge van zin of reden mede brengende: mer vor jegens de remversaelen even van gelijcken daet, die onder de stucken vande Stadt berustende, ende geschreven zijn op een stuc franchijns, breet eene voet, vier du. vijf gr 1/3 hooch j. voet, j. d. j. gr. behalven een ploy van ij. d. j. gr. de welcke opten name van Hertoge Jan van Beyeren, in het leger voor Leyden gegeven, ende mit eenen root vvaschen zegel (breeder hier naer verclaert) aen double franchijnen staerten uythangende, bezegelt is. In alles mit tvoorgaende over een comende, uytgezeyt de veranderingen, ten opsicht vande sprekende personen: ende dat de persoon van heer Philips van Cortkene, hier boven tot twee plaetsen genoemt, aldaer telcken genoemt vvert heer Philips van Borsele.

[Tot voltreckinge van welcke quijscheldinge]

Tot voltreckinge van welcke quijscheldinge, aengaende tBorchgraefschap, ende ten eynde tzelve niet wederomme en zoude gheraecken in handen van eenighen particulieren Heer, maer altijts aen het Graefschap mocht blijven vereenicht, aen twelc dezer Stede (om niet weder mitten Burchgraven, die haer gesach alomme tot naerdeel vande Stede sochten te vermeerderen, te gheraecken in oneenicheyden) niet weynich gheleghen was den Regierders inder tijt wacker wezende, ende niet verzuymich omme theete yzer in tijts te smeden, verzocht, ende verworven hebben de twee hier navolgende Privilegien.

Johan by der genaden Goids, Palengraue opten Rijn, Hertoge in Beyeren, Soon van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, &c. Doen] kont allen luyden, vvant Heer Philips van Wassenaer ons die Burchgreefscap van Leyden mitten Gerechte ende heerlicheden] gelijc als die zoene tusschen ons, den seluen Heren Philips, ende andere die by hem vwaren, ende der stede van Leyden lest]. gemaict vvas, inhoudt ende vvtvijst, mit hande ende mit monde ouergegeuen heeft, So hebben vvy geloefft, ende gelouen] mit desen brieue, Onser goeder getruvver Stede van Leyden voir ons ende onse eruen ende nacomelingen, dat die Burchgreefscip] mit hoiren toebehoeren voirs. tot evvigen dagen blijuen sall aen ons ende aen onsen eruen ende nacomelingen, ende nemmermeer] noch tot genen

dagen, mit geenrehande saken dair aff versceyden en sal vverden in geenrevvijs. Alle dinc sonder argelist.] In orkonde desen briue besegelt mit onsen zegele. Gegeuen in onser Stede vanden Brielle opten vijfthiensten dach in Februario, int jair ons Heren M. C C C C. ende tvvyntich, na den lope van onsen Houe.

Tvoorschreven Privilegie was geschreven in een stuc franchijns, lang acht duymen, vier greynen: hooch vier duymen, eene greyn: behalven een ploye van eene duym, zes greynen: ende bezegelt aen een doublen franchijnen staert, breet vijf greynen: mit een root wassen zeghel, groot in zijn dwerslinie, eene duym, zes greynen: daer inne af gedruet stonden twee Griffoenen, tzamen houdende een gesloten van zijds aensienden helm: onder den welcken hanghende was een dwerssen schilt, aende slinckerzijde (als wezende de rechte zijde gheheel wech) verwapent boven mit de vier climmende Leeuwen: te weten, de wapenen van Henegouwen, beneden mitte wapenen van Beyeren: hebbende tot eenen tymbert een croone, daer boven uytsteekende een vederbos van paus-vederen: ende in den ommeloop de volghende noch leesbare letteren,

S. Joh. Cōit. Palati. Reni, Duc in Bavar. wezende de reste wech.

Ende opten rugghe een contre-zeghel, groot in zijn dwerslinie omtrent zeven greynen, ende twee derdepaerten: daer inne af gedruet stont een dwers schildeken, bezet mit eenen climmenden Leeu, hanghende aen een helm, ghetymbert als voren, ende staende tusschen twee personagien, daer van den ommeloop my niet leesbaer en was.

Jacob bider genaden Goids Hertogynne in Beyeren, Grauyne van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, van Ponthien, ende Vrouwve van Vrieslant.] Doen cond allen luden, vvant Heer Philips, heer van Wassenair, in sinen leuenden lijue mit hande ende mit monde, onsen lieuen oom] saliger gedachten, Hertoge Johan van Beyere, die Burchgraefscip van Leyden, mitten gerechte ende heerlichen

ouergegeuen heeft, na vvtvvijsinge der zoenen, gemaict tusschen onsen lieuen oom voirscreuen, ende onser stede van Leyden, mitten genen die van him dair ynne belegen] vwaren, geliic oic ons liefs ooms voirs. brieue, die hii onser stede van Leyden dair of gegeuen heeft, dat clairliker vtvviisen.] So hebben vvii om dat die ouerghifte der Burchgraefscip mitten gerechte ende heerlicheden voirscreuen, ons ende onser Graeftichede van] Hollant grootelic mede draget, der seluer onser Stede geconfermeert, ende confirmeren mit desen brieue, alsulke hantuesten ende] brieue als onse lieue oom voirscreuen; onser getruvver Stede voirscreuen, dair off gegeuen ende bezegelt heeft, ende geloven voir ons, ende] onsen nacomelingen onser getruvver Stede voirs., die voirscreuen hantueste te houden, te doen houden, ende dair ynne te styuen ende te starcken, sonder yet anders dair in te laten vallen of te geschien, tot evvigen dagen. Oic mede hebben vvii der seluer onser] getruvven Stede geconfermeert, ende confirmeren mit desen seluen brieue alle alsulke hantuesten ende vryheden als sii hebben] van ons, ende van onsen voiruorderen Grauen van Hollant, ende gelouen him oic voir ons, ende onsen nacomelingen voirs. dair ynne] te houden, te stijuen, ende te starcken inder manieren voirscreuen, sonder enich arch of list. In oirconde desen brieue besegelt] mit onsen zegele hier an gehangen. Gegeuen inden Hage vpten thienden dach in Junio, int jair ons Heren duser vierhondert] ende dertich.

T'voorschreven Privilegie was gheschreven op een stuck franchijns, lang acht duymen, zeven greynen: hooch vijf duymen, een greyn: behalven een plijc of ploye van eene duym, vier greynen: ende bezeghelt aen doublen franchijnen staerten, breet vij greynen: mit een root wasschen zeghel, groot in zijn dwerslinie omtrent een duym, zeven greynen ende een halve: daer inne afgedruct stont een Marien beeldt, hebbende opten linckeren arm een kindeken,

ende inden rechteren handt een palmtac: ende voor haren schoot een rechtstaende ghequartilleerden schilt, mit de wapenen van Beyeren ende Henegouwen: ghehouden zijnde van twee staende Leeuwen, al ghestelt in eenen Hollantschen tuyn: hebbende in den ommeloop in een rolle dees letteren:

S. Jacob Hertoginne in Beyeren, Gravinne van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Vrou van Vrieslant.

In voughen voorzeyt beliefdet God dat de stadt van Leyden inne genomen, *ende* mit eenen van tgesach der Burchgraven bevrijt, *ende* ontset werde, ter eeren ende ghedachtenisse van twelc wy zijnen Godlicken naem willen loven ende dancken, mitten volgenden Lofsang.

[Maect u van hier gy honden woedich]

*MAect u van hier gy honden woedich,
Vergeefs ist dat gy my ansart:
Vergeefs is al u nijdige hart:
Hout op van tgrof geblaf trotsmoedich,
En bijten bloedich.*

*Mijn God ist die my selver leydet
En stuyrt, als eenen harder goet,
Zijn schaepkens acht, wacht, en behoet:
Zo lang dees van my niet en scheydet,
Mer lustich weydet,*

*En zal my genes dinx ontbreecken,
Langs beemden groen, zoo schoon verchiert
Met bloemkens veel, ons toe ghestiert:
Als Tytans lamp wert angesteecken
In't Rammich teecken,*

*Daer verwen duystreley verlusten
Tooch, leyt hy my om zijn geaest:
Als ic dan zadheyt heb gegraest
Ic my legge in de clavercusten
Zorchloos om rusten.*

*Van eenen cleyn beexken tschuymich stromen,
Dat mit geruys van bergen af
Comt lopen, laept mijn tonge laf,
En doet de cracht, my schier benomen,
Strac weder comen.*

*Mijn geest door angsten veelderhandich,
En droufheys dorst by naest verstict,
Hy voedende is, en maect verquict,
Terwijl de Zonne ons duynen zandich
Maect heet en brandich.*

*Mijn harder, als de ziel wijtvluhtich
Nu hijchde door een jongheyt dom,*

*Naer wegen ongebaent en crom,
Daer my taenlocsel, trac quaetruchtich,
Weende' en was zuchtich:*

*En mit medogentlicken ogen
Heeft hy mijn dolingen beschreyt
Ooc op tpad der gerechticheyt
(Om tot de stal te keeren mogen)
My weer getogen.*

*Al waert ziet dat de Pest afgrijsselic
Wt haer traenmaeckende' hant bestont
In my te slaen een dootsche wont,
En zy der hellen poorten ijslic
My snachts waer wijslic:*

*Soe' en soude' ic my doch niet beswaren,
Zoe lang gy Heer mijn harder zijt
Zal ic geduyrich zijn bevrijt,
V schaep-staf voor tquaet dat mocht naren,
Zal my bewaren.*

*Mijn tafel zietmen u ophopen
Mit meet, zo hooch datse' is verlast;
En van den besten dranc dier wast,
Schenct gy mijn schalen vol mit stopen,
Datse' overlopen.*

*Mijn hoofd mach ellic een aenschouwen
Mit balsem oly nat gevucht:
Mijn vyant die dit zicht, zeer zucht,
En door nijt in zijn hart gebrouwen,
Berst hy van rouwen.*